

Araştırma Makalesi

Türkiye’de Köy Enstitülerinden Öğretmen Okullarına Geçiş Sürecinde Müfredattaki Yeni Bir Dersi Anlamak: 1953 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının İncelenmesi*

Erol Çiydem* – Selahattin Kaymakcı**

(ORCID ID: 0000-0001-7166-4160 – 0000-0001-5905-9902)

Makale Gönderim Tarihi
12.01.2023

Makale Kabul Tarihi
07.02.2023

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Çiydem, E.-Kaymakcı, S., “Türkiye’de Köy Enstitülerinden Öğretmen Okullarına Geçiş Sürecinde Müfredattaki Yeni Bir Dersi Anlamak: 1953 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının İncelenmesi”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8/1 (Mart 2023): 321-370.

APA: Çiydem, E.-Kaymakcı, S. (2023). Türkiye’de Köy Enstitülerinden Öğretmen Okullarına Geçiş Sürecinde Müfredattaki Yeni Bir Dersi Anlamak: 1953 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının İncelenmesi. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (1) , 321-370.

Öz

Çalışmanın amacı, Türkiye’de 1953 yılında hazırlanmış olan Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programında yer alan Sosyal

* Bu çalışma 19-21 Eylül 2021 tarihleri arasında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen 7. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu’nda aynı adla sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye, eciydem@kastamonu.edu.tr

Assist. Prof. Dr., Kastamonu University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Republic of Türkiye.

** Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkiye, selahattinkaymakci@gmail.com

Prof. Dr., Kastamonu University, Faculty of Education, Department of Turkish Language and Social Sciences Education, Republic of Türkiye.

Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı analiz ederek değerlendirmektir. Çalışmada verilerin analizinde doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Türkiye'de sosyal bilgiler, ilk olarak Öğretmen Okullarında bir ders olarak okutulmuştur. Sosyal bilgiler dersinin Türkiye'deki tarihsel gelişimi hakkında literatürde birçok çalışma yer almaktadır. Ancak bu çalışmaların birçoğunda 1953 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP) hakkında hiç bilgi verilmemiştir. Bazı çalışmalarda ise program sadece birkaç cümlelik açıklamalarla yer almıştır. Bu anlamda 1953 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı üzerindeki inceleme sosyal bilgiler dersinin tarihsel arka planına ışık tutacaktır. Aynı zamanda böyle bir inceleme Türk eğitim tarihi alanına yeni katkılar sağlayacaktır. Çalışmada tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Okulu, Köy Enstitüsü, Sosyal Bilgiler, Öğretim Programı.

Understanding a New Lecture in the Transition Process from the Village Institutes to the Teacher Schools: Examination of the Curriculum of Social Sciences Course of the Year 1953

Abstract

The study aims to analyze and evaluate the Social Studies Curriculum in the Teacher Training Schools and Village Institutes Program prepared in 1953 in Turkey. In the study, the document analysis method was used in the analysis of the data. In Turkey, social studies was first taught as a course in Teacher Training Schools. There are many studies in the literature about the historical development of the social studies course in Turkey. However, in most of these studies, no information was given about the 1953 Social Studies Curriculum (SSC). In some studies, the program took place with explanations of only a few sentences. In this sense, the examination on the 1953 Social Studies Curriculum will shed light on the historical background of the social studies course. At the same time, such a review will make new contributions to the field of Turkish education history. Historical research method was used in the study.

Keywords: Teacher Training School, Village Institute, Social Studies, Curriculum.

Giriş

Sosyal bilgiler, XIX. yüzyılın sonlarından itibaren Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) özellikle toplumsal problemlerin çözümü için oluşturulmuş bir çalışma alanıdır. Farklı etnik kökene ve dine mensup bireylerin oluşturduğu bir toplumda sosyal bilgiler dersi bütünlükçü bir toplum oluşturabilme adına araçsallaştırılmıştır. Bu ders farklı disiplinlerden bilgiler devşiren bir çalışma alanı olarak ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte ABD'de okullardaki müfredatın bilimsel temeller üzerine inşa edilmesine yönelik çabaların sonucu bu dersin müfredata dahil edildiği ifade edilebilir.¹ Nitekim ABD'de sosyal bilgiler hareketinin öncülerinden birisi olan Edgar B. Wesley bu yeni çalışma alanını “sosyal bilimlerin pedagojik amaçlar için sadeleştirilmiş hali” şeklinde tanımlamıştır.²

Sosyal bilgiler öğretiminde temel amaçların başında toplumsal verimlilik ve iyi bir vatandaş yetiştirme vardır. Bununla birlikte sosyal bilgiler dersi, demokrasinin gelişimi açısından da önemlidir. Bunu 1992 yılında “the National Council for the Social Studies” (NCSS) (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)” tarafından sosyal bilgiler dersine yönelik yapılan tanımdan anlayabiliriz:

“Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşerî bilimleri vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşerî bilimler, matematik ve doğa bilimlerden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır”.³

¹ Erol Çiydem, Sosyal Bilgiler ve Toplumsal Değişim, B. Ü. İbret ve S. Kaymakçı (Ed.), *Sosyal Bilgiler ve Toplum* içinde (s. 95-120), Ankara, 2019, s. 100-101. Bu konuya değinen güncel başka bir çalışma için bkz. Hülya Çelik ve Taha Şenel, “Tarihî Süreçte Sosyal Bilgiler: Amerika Birleşik Devletleri Örneği”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7/Özel Sayı: Dr. Mahmut Kırkpınar’a Armağan (2022): s. 1384-1414.

² Hazel Whitman Hertzberg, *Social Studies Reform: 1880-1980*, Boulder, 1981, s. 1.

³ Tom V. Savage ve David G. Armstrong, *Effective Teaching in Elementary Social Studies, Fourth Edition*, New Jersey, 2000'den akt. Cemil Öztürk, Sosyal bilgiler: Toplumsal

Türkiye’de ise Cumhuriyet’in ilanını izleyen yıllarda eğitim alanında önemli yenilikler yapılmıştır. Bunların başında elbette müfredat/öğretim programlarında yapılan değişiklikler gelir. Özellikle eğitimin ilk kademesinde yeni yaklaşımla yeni derslerin haftalık ders çizelgelerine dâhil edildiği görülmektedir. Bu anlamda ilk dikkat çeken eylem toplu tedrisat yaklaşımı altında hayat bilgisi dersinin ilkökul ilk kademe müfredatına dâhil edilmesidir. Bununla birlikte 1926 yılında hazırlanan ilkökul programında “malumat-ı vataniye” dersinin adı “yurt bilgisi” olarak değiştirilmiştir. Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin tarihsel gelişimi açısından önemli olan yurt bilgisi dersi, iyi vatandaş yetiştirme gayesiyle ilkokullarda müfredata yerleştirilmiştir.⁴

Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin müfredata yerleştirilmesinin arka planındaki etkenlerden birisi 1926 yılından itibaren gündemde olan toplu öğretim sistemidir. Toplu öğretim sistemi, çeşitli araştırmacılar tarafından araştırma konusu edinilmiştir.⁵ Bu anlamda ilk olarak 1926 yılında “hayat bilgisi” dersi söz konusu yaklaşım benimsenerek müfredata dâhil edilmiştir. Bu husus 1926 programında şu şekilde açıklanmıştır:

“eski programlarda bütün sınıflarda dersler birbirlerinden tamamen müstakil ayrı ayrı bahislermiş gibi gösterilmiş, aralarındaki rabita ve münasebetlere o kadar dikkat edilmemiştir. Yeni programlarda malumat arasında münasebetlere pek ziyade ehemmiyet verilmiştir. Hususiyle birinci devrede bütün derslerin hayat ve cemiyet mihver-i etrafında ve ‘toplu’ olarak tedrisi esası kabul edilmiştir. Bunun için eski programlarda ‘tabiat tetkiki’, ‘musahabat’, ‘tarih’ ve ‘coğrafya’ dersleri ayrı ayrı gösterilmiş olduğu halde yeni programda bunlar birinci devrede ‘hayat bilgisi’ namı altında cem edilmiştir. Bu ders bütün tedrisatın adeta bel kemiği olacak ve diğer dersler daima buna istinad edecektir”.⁶

Araştırmacılar tarafından Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin tarihsel gelişimi çeşitli açılardan konu edinilmiştir. Bunların başında sosyal

Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış, C. Öztürk (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (ss. 1-32). Ankara, 2012, s. 4.

⁴ Muzaffer Çatak, “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitim Programlarının İncelenmesi”, *EKEV Akademi Dergisi*, 62 (2015), s. 73.

⁵ Bu konudaki araştırmalara bir örnek olarak bkz. Erdoğan Kaya, *Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi Derslerinin Temeli: Toplu Öğretim Sistemi*, (2. Baskı), Ankara 2020.

⁶ *İlk Mekteplerin Müfredat Programı*, İstanbul, 1926, s. 3.

bilgiler dersi öğretim programları gelir. Örneğin Kaymakçı tarafından 1998 ve 2005 sosyal bilgiler öğretim programlarındaki değişim öğretmen görüşleri açısından incelenmiştir.⁷ Aynı araştırmacı tarafından 2005 ve sonraki yıllardaki öğretim programları da çeşitli açılardan ele alınmıştır. Yine Dinç ve Doğan⁸; Tarman, Ergür ve Eryıldız⁹, 2005 sosyal bilgiler öğretim programının, Taş¹⁰ ise 2017 sosyal bilgiler öğretim programının değerlendirmesini yapmıştır. Ayrıca İbret ve Avcı¹¹ tarafından yapılan çalışmada Türkiye’deki sosyal bilgiler öğretim programlarının toplumsal kimliğin oluşumu üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Son olarak Çiydem ve Kaymakçı¹² tarafından Türkiye’de sosyal bilgiler dersinde yönelimler öğretim programı üzerinden değerlendirilmiştir.

Literatürde sosyal bilgiler öğretiminin tarihsel gelişimini ele alan çalışma sınırlıdır. Bu konudaki bazı çalışmalarda Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin ve/veya adının ilk kez 1968 yılında uygulanmış olan İlkokul Programı’nda yer aldığına dair anlatım yer almaktadır.¹³ Çetin, yapmış olduğu çalışmada sosyal bilgilerin tarihsel gelişimini Osmanlı Devleti’nin ilk dönemlerine kadar geri götürmüştür.¹⁴ Ancak bu çalışmasında söz konusu dersin tarihsel gelişiminde Cumhuriyet

⁷ Selahattin Kaymakçı, “Understanding Changes about 1998 and 2005 Turkish Social Studies Curricula in The Light of Teachers’ Perceptions”, *Education and Science*, 40/181 (2015), s. 293-309.

⁸ Erkan Dinç ve Yasin Doğan, “İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Uygulanması Hakkında Öğretmen Görüşleri”, *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1/1 (2010), s. 17-49.

⁹ Bülent Tarman, Şeyma Ergür ve Filiz Eryıldız, “Yenilenen Sosyal Bilgiler Programına Dair Bir Değerlendirme”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/1 (2012), s. 103-135.

¹⁰ Halil Taş, “2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, *İlköğretim Online*, 17/2 (2018), s. 697-716.

¹¹ Ünal İbret ve Emine Karasu Avcı, “Toplumsal Kimliğin Oluşumunda Sosyal Bilgiler Dersinin Rolünün İncelenmesi: Sosyal Bilgiler Öğretim Programları (1968, 1998, 2005)”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29 (2018), s. 336-376.

¹² Erol Çiydem ve Selahattin Kaymakçı, “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Yönelimi Üzerine Bir Değerlendirme”, *İnsan ve İnsan*, 8/27 (2021), s. 179-207.

¹³ Çiydem Kan, “A.B.D ve Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30/2 (2010), s. 663-672.

¹⁴ Kenan Çetin, “Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgilerin Tarihsel Süreci”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2/1-2 (2010), s. 163-185.

dönemindeki ilkokul programları ele alınmıştır. Yalçın ve Akhan tarafından yapılan çalışmada da sosyal bilgiler programları sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmiştir.¹⁵ Bu çalışmada yine ilkokul ve ortaokul programları üzerine odaklanılmıştır. Semenderoğlu ve Gülersoy tarafından yapılan çalışmada eski ve yeni sosyal bilgiler öğretim programları değerlendirilmiştir.¹⁶ Ancak bu çalışmada da eskiden kasıt 1968 sosyal bilgiler öğretim programıdır. Sağdıç tarafından sosyal bilgiler eğitiminde disiplinlerarası öğretim yaklaşımının tarihsel gelişimi ele alınmıştır.¹⁷ Bu çalışmada ise 1960 öncesinde disiplinlerarası yaklaşımın benimsenmemiş olduğu ifade edilmiştir.

Bahsedilen çalışmalarda değinildiği üzere sosyal bilgilerin tarihsel gelişiminde öğretim programları ilkokul ve ortaokul kademeleri dikkate alınarak incelenmiştir. Hâlbuki Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin okutulmasına yönelik tartışmalar daha eski tarihlere kadar geri çekilebilir. Özellikle 1953 yılında toplanmış olan V. Milli Eğitim Şurasında sosyal bilgiler dersinin okutulmasına yönelik önemli tartışmalar yapılmıştır. Nihayetinde aynı yıl hazırlanmış olan öğretmen okulları ve köy enstitüleri programında sosyal bilgiler dersi müfredata yerleştirilmiştir. Hazırlanan müfredatta sosyal bilgiler dersinin ilgili okulların ilk üç sınıfında (birinci devre) okutulduğu görülmektedir. İkinci devrede ise bu dersi oluşturan disiplinlerden tarih ve coğrafya ayrı birer ders olarak yer almıştır.¹⁸

Öğretmen yetiştiren okullarda veya lisans düzeyinde okutulan sosyal bilgiler dersine ait müfredat programlarını literatürde ele alıp inceleyen araştırmacı sayısı yok denecek kadar azdır. Bu araştırmacılardan birisi olan Ata, 2006 yılı sosyal bilgiler lisans programını 2005 yılı sosyal bilgiler

¹⁵ Ali Yalçın ve Nadire Emel Akhan, “Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programlarının Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımlarına Göre İncelenmesi”, *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 12/3 (2019), s. 842-873.

¹⁶ Adnan Semenderoğlu ve Ali Ekber Gülersoy, “Eski ve Yeni 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2005), s. 141-152.

¹⁷ Mustafa Sağdıç, “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminde Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımının Tarihsel Gelişimi”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 8/2 (2019), s. 390-403.

¹⁸ Esra Mindivanlı Akdoğan, *Köy Enstitülerinde Eğitim Anlayışı ve Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi Öğretimi*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 2016, s. 113.

dersi öğretim programı açısından değerlendirmiştir.¹⁹ Bundan başka Kaymakçı tarafından 1998 ve 2006 yılı sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programları içerik açısından incelenmiştir.²⁰ Bu çalışmanın konusu olan 1953 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programı (SBDÖP) ise Akdoğan'ın köy enstitülerindeki eğitim anlayışı ile tarih ve yurttaşlık bilgisi öğretimini ele aldığı araştırmasında yer almıştır.²¹ Ayrıca Bozkaya tarafından yapılan çalışmada da söz konusu program incelenmiştir.²² Ancak bu çalışmanın, programın analizi ve değerlendirmesi açısından eksiklikler barındırdığı görülmektedir. Bahsedilen çalışmada derinlemesine bir analiz yapılmadan sadece 1953 programının içeriği metne dönüştürülmüştür. Oysa 1953 SBDÖP'nin hazırlanmasındaki amaçlar ve programın kendisinin kapsamlı analize tabi tutulması araştırmacılara dönemsel açıdan eğitim alanındaki değişim ve dönüşüm hakkında önemli ipuçları verecektir. Ayrıca ilkokullarda sosyal bilgiler dersinde hedeflere ulaşılması bu alanda yetişmiş öğretmenlerin niteliğine bağlıdır. Nitekim 1953 yılında ilk defa sosyal bilgiler alanında öğretmen yetiştirme yönünde bir adım atılmıştır. Böylece yetişen öğretmenler büyük olasılıkla sonraki yıllarda söz konusu dersin işlenişinde kilit roller üstlenmişlerdir. Dolayısıyla 1953 SBDÖP'nin analizi, ilerleyen yıllarda farklı eğitim kademelerine yönelik sosyal bilgiler dersi öğretim programı hazırlanırken hangi dinamiklerin dikkate alınmış olduğuna yönelik araştırmacılara rehberlik edecektir. Bu anlamda çalışmanın temel amacı 1953 yılına ait köy enstitüleri ve öğretmen okulları müfredatında yer alan sosyal bilgiler öğretim programının analiz ve değerlendirmesini yapmaktır. Bu amaç altında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler dersinin müfredata konulma gerekçeleri nelerdir?
2. 1953 SBDÖP'nin yapısal özellikleri nelerdir?

¹⁹ Bahri Ata, "Yeni Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının 2005 Sosyal Bilgiler Dersi (6, 7. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından Değerlendirilmesi", I. Uluslararası Katılımlı Bilim Çalıştayında sunulan bildiri, Çanakkale 2007.

²⁰ Selahattin Kaymakçı, "Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarının İçerik Değerlendirmesi", *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 2/1 (2012), s. 45-61.

²¹ Akdoğan, agt.

²² Hasan Bozkaya, "1953 Tarihli Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları Programında Sosyal Bilgiler", *Ekev Akademi Dergisi*, 88 (2021), s. 179-198.

3. 1953 SBDÖP'nin amaçları nelerdir?
4. 1953 SBDÖP'nin açıklamaları nelerdir?
5. 1953 SBDÖP'nin içeriğinde hangi konu ve ünitelere yer verilmiştir?
6. 1953 SBDÖP'nin öğrenme-öğretme süreci nasıldır?

Yöntem

Bu araştırmada yöntem olarak tarihsel araştırma deseni kullanılmıştır. Tarihsel araştırmalarda deseninde amaç, tarihi değer taşıyan veriyi manipüle etmeden geçmişte ne olduğunu anlayabilmektir.²³

Araştırmadaki başlıca veri kaynağı 1953 yılında yayımlanmış olan Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programıdır. Bu program içerisinde yer alan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın analizi ve değerlendirmesi yapılmıştır. Veri analizinde doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi tekniğinde doküman olarak adlandırılan kaynaklar araştırmacının amacına uygun bir şekilde kod ve temalara ayrılarak ilişkisel yapıların oluşturulması amaçlanır.²⁴ Bogdan ve Biklen²⁵ ile Yıldırım ve Şimşek²⁶, kod ve temaların görüşme soruları, araştırma sorusu vb. durumlarla önceden belirlenmesi durumunda bunun betimsel analiz olacağını belirtmişlerdir.

Miles ve Huberman, nitel araştırmaların veri analizi sürecini bir anlamlandırma matrisi olarak tanımlar ve bu matris içerisinde işlemlerin basamaklar halinde yürütülmesini savunur.²⁷ Bu matrisin basamakları kodlar ve kodlama, inceleme ve betimleme ve son basamakta sonuç çıkarma ve doğrulamadır. Bu doğrultuda ilk basamakta program incelenerek programdaki her bir bölüm için ayrı kodlar tespit edilmiştir. İnceleme ve betimleme aşamasında tespit edilen kodlar farklı bir eğitim

²³ Jack R. Fraenkel, Norman E. Wallen ve Helen H. Hyun, *How to Design and Evaluate Research in Education*, Boston 2009, s. 532.

²⁴ a.g.e., s. 471.

²⁵ Robert C. Bogdan ve Sari Knopp Biklen, *Qualitative Research for Education*, Boston 2007.

²⁶ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, 2008.

²⁷ Matthew B. Miles ve A. Michael Huberman, *Nitel Veri Analizi*, (S. Akbaba Altun ve A. Ersoy, Çev. Ed.), Ankara 2015.

tarihçisinin incelemesine tabi tutulmuştur. Uzmanın oluşturduğu kod listesiyle araştırmacıların kod listesi karşılaştırılmış ve Kappa Uyum İndeksi .94 gibi yüksek uyumu gösteren bir katsayı elde edilmiştir. Bu kodlar metin içerisinde tespit edildiği haliyle bulgular kısmında betimlenmiştir. Son aşamada bu kodlar ve betimlemeleri yeniden incelenmiş ve elde edilen bulgulardan hareketle sonuçlar çıkarılmıştır. Söz konusu sonuçlar da kodlama yapan uzman kişiyle yeniden tartışılmış ve analiz noktalanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Araştırmada toplanan verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular aşağıda alt başlıklar halinde açıklanmıştır:

Sosyal Bilgiler Dersinin Müfredata Konulma Gerekçelerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Türkiye’de 1950’li yıllarda öğretmen yetiştirme alanında sosyal bilgiler alanının oluşturulması ve söz konusu dersin müfredata konulmasındaki gerekçeler birkaç başlık altında toplanabilir. Bu başlıklar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1. Dersin Müfredata Konulma Gerekçeleri²⁸

Gerekçeler	f
Nitelikli Öğrenme	3
Bütünlük	1
Ekonomiklik	1
Ortak Hedef	1
Ortak Konu	1
Öğrenci Merkezli Öğretim	1
Toplam	8

Tablo 1 dikkate alındığında sosyal bilgiler dersinin müfredata konulma gerekçelerinden ilki nitelikli öğrenmeyi sağlama hedefidir. Sosyal bilgilerin müfredata konulmasını isteyen eğitimcilere göre, bu ders vasıtasıyla geniş mefhumlar, genellemeler ve hareketler öğrenciler tarafından daha iyi ve daha kolay kavranacaktır. Ayrıca öğrencilerin

²⁸ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, Ankara 1953, s. 105-106.

geçmiş ile günlük hayat arasında daha yakın bir münasebet kurabileceği ifade edilmiştir. Böylece öğrencilerin daha büyük bir ilgi ile konuları öğrenip benimsemeleri mümkün olacaktır. Bütünlük açısından sosyal bilgiler dersinin daha tabii ve iyi bir kaynaşma sağlayacağı düşünülmüştür. Aynı konuların ayrı derslerde tekrar tekrar ele alınmaması programın ekonomik yönünü teşkil etmiştir.

Tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin "sosyal bilgiler" genel başlığı altında toplanmasının başlıca sebeplerinden birisi de bu üç dersin ayrı ayrı yollardan bir tek genel hedefi gerçekleştirmeye çalışmasıdır. Coğrafya dersinin okullardaki başlıca hedefi, tabii çevrenin, insanların yeryüzüne dağılışı ve yaşama tarzları üzerine olan tesirini araştırmak; tarih dersinin başlıca hedefi, insan topluluklarının yarattıkları kültürleri ve yaşayış şekillerini, kökleri ve gelişmeleri bakımından incelemek; yurttaşlık bilgisi dersinin belli başlı gayesi de bir arada daha iyi yaşayabilmek amacıyla insanların herkesi ilgilendiren müşterek meselelerini düzenleyip yürütmeyi nasıl öğrendiklerini kavratmak şeklinde açıklanmıştır. Ayrı ayrı yönlerden insan ilişkilerini incelemesi ve birbirlerini tamamlaması bu üç dersin sosyal bilgiler çatısı altında birleştirilmesindeki gerekçelerden birisini oluşturmuştur. Bahsedilen üç dersin tek ders altında birleştirilmesi meselesi, 04-14 Şubat 1953 tarihlerinde toplanan V. Milli Eğitim Şurası'nda ele alınmıştır. Şura'da tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi ve tabiat bilgisi gibi derslerin pedagojik gerekçeler de ortaya konularak ilkokul ikinci kademedeki "sosyal bilgiler" dersi adı altında okutulması gerektiğinden bahsedilmiştir.²⁹ Söz konusu şurada özellikle dönemin eğitimcilerinden Fuat Gündüzalp tarafından tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin toplu tedrisat yaklaşımına uygun olarak tek ders haline getirilmesi savunulmuştur.³⁰ Söz konusu üç ders, ayrı ayrı yönlerden insan münasebetlerini incelediği ve bu bakımdan da birbirlerini tamamladığı dillendirilmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler dersi öğrenci merkezli öğretim için elverişli olarak telakki edilmiştir. Bu dersin, beraber çalışma planları yapma ve sorumluluk alma doğrultusunda öğrencilere imkân verdiğinden bahsedilmiştir.

²⁹ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *Beşinci Millî Eğitim Şûrası (5-14 Şubat 1953)*, İstanbul 1991, s. 351.

³⁰ a.g.e., s. 271.

1953 SBDÖP'nin Yapısal Özelliklerine İlişkin Bulgular ve Yorum

Tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin sosyal bilgiler genel başlığı içerisinde toplanması ile oluşturulan yeni programın yapısal açıdan belli başlı özellikleri ön plana çıkmaktadır. Bunlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 2. 1953 SBDÖP'nin Yapısal Özellikleri³¹

Özellikler	f
Çok Disiplinli Olma	1
Disiplinlerarası Olma	1
Uygulama Şekli	1
Toplam	3

Tablo 2'de görüldüğü üzere programın yapısal özelliklerinden birisi çok disiplinli olmasıdır. Konular arasındaki bağlantı hiçbir zaman tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin ayrı ayrı varlıklarını ortadan kaldırma anlamına gelmediği için, programda tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi konularına ayrı ayrı yer verilmiştir. Ancak, bu derslerin konuları sıralanırken söz konusu üç ders arasındaki sıkı münasebet mümkün olduğu kadar göz önünde tutulmuş ve birbiriyle birleşebilecek ve birbirini destekleyip tamamlayacak konular yakın ve yan yana olarak ele alınmıştır.

Programın bir diğer özelliği ise disiplinlerarası olmasıdır. Programda tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi konularını bir bütün olarak içine alan bazı birleşmiş konulara yer verilmiştir. Bu birleşik konuların işlenişinde konunun mahiyetine göre derslerden birinin diğerlerine nazaran daha ağır basabileceği de ifade edilmiştir. Ayrıca programın açıklamalar kısmında sosyal bilgiler dersinin bütünlüğü korunacağı gibi bu grubun dışında kalan diğer ders çalışmaları ile olan ilgisinin de daima dikkate alınması gerektiğine yönelik vurgu dikkat çekmektedir. Bu husus şöyle örneklendirilmiştir:

“Bilhassa sırası geldikçe okuma ve yazma derslerinde tarihi konuları canlandıran, memleketin tarih, sanat ve tabii güzelliklerini, servet kaynaklarını tanıtan, seyahat zevk ve heyecanını uyandıran güzel

³¹ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 105-109.

parçalar okunması ve bu konularda yazılar yazılması, piyesler temsil olunması için Türk dili ve edebiyatı öğretmeniyle, resim ve iş derslerine temas eden konulardaki çalışmalar için de bu dersin öğretmeniyle sıkı bir işbirliği yapılmalıdır”.

Programın uygulanma şekli de yine yapısal özellikler içerisinde öne çıkan bir diğer husustur. Bazen konunun mahiyetine göre öğretmenlerin söz konusu üç dersi bütünsellik içerisinde işleminin zor olabileceği ifade edilmiştir. Ancak, bütün faaliyetlerinde programda belirtilen genel hedefleri gözden uzak tutmadıkları takdirde öğretmenlerin, asıl hedeflerine her gün biraz daha yaklaşmış olacakları vurgulanmıştır. Programın yapısal özelliklerinden birisi de esnekliktir. Öğretmenlerin, meydana gelen olaylar veya konuya ilgiyi artıracak başka sebepler olduğu takdirde konuları öne veya arkaya alabileceği ifade edilmiştir. Bu noktada göz önünde bulundurulması gereken şey, güncel meselelerin hareket noktası olmasıdır.

1953 SBDÖP'nin Amaçlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Programda 9 özel amaçla birlikte tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri için toplamda 22 özel amaca yer verilmiştir. Bu amaçlara ilişkin yapılan analiz sonucunda ulaşılan bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir:

Tablo 3. 1953 SBDÖP'de Genel Amaçların İlişkili Olduğu Dersler³²

Konu Alanı	f
Yurttaşlık Bilgisi	6
Coğrafya	1
Tarih-Coğrafya-Yurttaşlık Bilgisi	1
Tarih-Yurttaşlık Bilgisi	1
Toplam	9

Programda genel amaçlar dikkate alındığında bunlardan 6'sı yurttaşlık bilgisi; 1'i coğrafya; 1'i her üç dersle ve 1'i de tarih ve yurttaşlık bilgisi ile ilişkilendirilmiştir. Örneğin genel amaçların ilki; “öğrencileri, ‘kuvvetli, refahlı ve müstakil Türkiye’ ülküsüne ve bunun icaplarına ön planda yer veren, memleket işlerine istekle katılan münevver yurttaşlar

³² Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 106-107.

olarak yetiştirmek”tir. Bu amaçtan başka çocuklara demokrasiyi kavratmak, mesuliyet alma ve aile saadetine her yönden hizmet etme duygularını geliştirmek, grup faaliyetlerine katılmanın, başkalarına yardım etmenin önemini takdir ettirmek, sosyal olaylara nüfuz etme, tenkitli düşünme kabiliyetlerini geliştirmek gibi amaçları da yurttaşlık bilgisi ile ilişkilendirebilmek mümkündür. Amaçlar içerisinde yer alan “servet kaynaklarını korumayı öğretmek” amacını coğrafya ile, “öğrencileri ‘kuvvetli, refahlı ve müstakil Türkiye’ ülküsüne ve bunun icaplarına ön planda yer veren, memleket işlerine istekle katılan münevver yurttaşlar olarak yetiştirmek” amacını Tarih-Coğrafya-Yurttaşlık Bilgisi ile, “milletler ailesi içinde Türk milletine düşen insanlık vazifelerini duyurmak: ‘Yurtta sulh, cihanda sulh’ fikrini ve Birleşmiş Milletler ülküsünü benimsetmek” amacını ise tarih ve yurttaşlık bilgisi ile ilişkilendirmek mümkündür.

Tablo 4. 1953 SBDÖP’nin Tarih Yönünden Özel Amaçlarında Üzerinde Durulan Konular³³

Konular	f
Değişim ve Süreklilik	3
Biyografi Öğretimi	1
Değer Eğitimi	1
Kaynak Kullanımı	1
Millet Bilinci	1
Milli Eğitim	1
Nesnellik	1
Tarih Sevgisi	1
Türk İnkılabı	1
Toplam	11

Programda tarih yönünden 10 özel amaç yer almaktadır. Bunların analizi sonucu tabloda yer alan 9 farklı konu ortaya çıkmıştır. Toplam 11 amacın 3’ü değişim ve süreklilik ile ilişkilendirilirken diğer amaçlar için 8 farklı konu ortaya çıkmıştır. Örneğin özel amaçların 4. maddesindeki “bugünün anlaşılmasına yardım edecek tarih bilgileri vermek” ifadeleri değişim ve sürekliliğe işaret etmektedir. “Milletimize ve insanlığa hizmet

³³ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 106-107.

etmiş büyük şahsiyetleri tanıtmak” amacı, biyografi öğretimi konusu ile ilişkilendirilmiştir. “Maziden devam edegelen unsurları ve mazi yadigârlarının değerlerini kavratmak”, hem değişim ve sürekliliğe hem de değer eğitime yöneliktir. Ayrıca, kaynak kullanımı, millet bilinci, milli eğitim, nesnellik, tarih sevgisi, Türk inkılâbı da tarih yönünden amaçlarda öne çıkan konulardır.

Tablo 5. 1953 SBDÖP'nin Coğrafya Yönünden Özel Amaçlarında Üzerinde Durulan Konular³⁴

Konular	f
Araç-Gereç Kullanımı	1
Coğrafya Öğretimi	1
Doğal Kaynaklar	1
Ekonomik Faaliyet ve İşbölümü	1
İnsan ve Çevre Etkileşimi	1
Kaynakları Koruma	1
Turizm	1
Toplam	7

Tablo 5'te görüldüğü üzere coğrafya yönünden özel amaçlar için 7 farklı konu belirlenmiştir. Programda coğrafya yönünden 7 farklı amaç yer almaktadır. Bunların her biri farklı bir konuya işaret etmektedir. Örneğin; “haritalardan, mücessem kürelerden, diğer yardımcı ders vasıtalarından faydalanmayı öğretmek” amacı için araç gereç kullanımı; “yeryüzü olaylarını öğretmek ve temel coğrafya bilgilerini kazandırmak” amacı için coğrafya öğretimi; “çevrenin insanlar üzerine tesirini ve insanların çevrelerini nasıl değiştirdiklerini göstermek” amacı insan ve çevre etkileşimi konusuyla ilişkilendirilmiştir. Belirlenen diğer konular ise ekonomik faaliyet ve iş bölümü, insan ve çevre etkileşimi, kaynakları koruma, turizmdir.

³⁴ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 108.

Tablo 6. 1953 SBDÖP'nin Yurttaşlık Bilgisi Yönünden Özel Amaçlarında Üzerinde Durulan Konular³⁵

Konular	f
Cumhuriyet Sevgisi	1
Demokratik Yaşam Becerileri	1
Ülke Savunması	1
Ülke ve Millet Sevgisi	1
Vatandaşlık Görevleri ve Ülke Meseleleri	1
Toplam	5

Programda yer alan yurttaşlık bilgisi yönünden beş farklı amaç için 5 farklı konu ön plana çıkmıştır. Örneğin; “cumhuriyet rejimine karşı inancı kuvvetlendirmek” amacını cumhuriyet sevgisi ile; “yurt ve millet işlerine karşı alaka ve sevgi uyandırmak” amacını ülke ve millet sevgisi ile ilişkilendirmek mümkündür.

“Öğrencilerde demokrasi inancını, kanun saygısını ve medeni insan zihniyetini geliştirmek için;

- a) Hükümet kurmanın bir ihtiyaç olduğunu ve hükümetin bünyesini,
- b) Siyasi partilerin lüzumunu ve önemini, karşılıklı parti münasebetlerinin nasıl olması gerektiğini,
- c) Seçimin değerini,
- ç) Halk efkârının nasıl meydana geldiğini ve kamu işlerindeki tesirlerini,
- d) Kanunların nasıl yapıldığını,
- e) Vergilerin ne işe yaradığını,
- f) Mahkemelerin nasıl ve niçin çalıştığını öğretmek”

hedeflenmiştir. Bu amaç cümlesi açıkça demokratik yaşam becerilerinin kazandırılmasına yöneliktir. Ülke savunması ve vatandaşlık görevleri-ülke meseleleri de vurgulanan diğer konulardır.

1953 SBDÖP'nin Açıklamalarına İlişkin Bulgular ve Yorum:

³⁵ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 108-109.

Programda 4 genel açıklama maddesi yer almaktadır. Bununla birlikte tarih ile ilgili konular için 19 madde, coğrafya ile ilgili konular için 13 maddelik, yurttaşlık bilgisi ile ilgili konular için 12 maddelik açıklama yapılmıştır.

Tablo 7. 1953 SBDÖP'nin Genel Açıklamalarında Üzerinde Durulan Konular³⁶

Konular	f
Araç-Gereç Kullanımı	1
Disiplinlerarası Yaklaşım	1
Konuların Sıralaması	1
Okutacak Kişi	1
Turizmin Önemi	1
Toplam	5

Tablo 7'den anlaşılacağı üzere genel açıklamalar için 5 farklı konu ortaya çıkmıştır. Örneğin disiplinlerarası yaklaşım programda üzerinde durulan konulardan birisidir. Bu konuda genel amaçlar içerisinde yer alan ifadeler dikkat çekicidir:

“Ders konularının birbirleriyle olan sıkı bağılıkları her vesile ile göz önünde tutularak sosyal bilgiler dersinin bütünlüğü korunacağı gibi, bu grubun dışında kalan diğer ders çalışmaları ile olan ilgisi de daima dikkate alınacaktır. Bilhassa sırası geldikçe okuma ve yazma derslerinde tarihi konuları canlandıran, memleketin tarih, sanat ve tabii güzelliklerini, servet kaynaklarını tanıtan, seyahat zevk ve heyecanını uyandıran güzel parçalar okunması ve bu konularda yazılar yazılması, piyesler temsil olunması için Türk dili ve edebiyatı öğretmeniyle, resim ve iş derslerine temas eden konulardaki çalışmalar için de bu dersin öğretmeniyle sıkı bir iş birliği yapılmalıdır”.

Ayrıca disiplinlerarası yaklaşım, konuların sıralanması, okutacak kişi ve turizmin önemi de genel açıklamalar bölümünde ele alınan konulardır.

³⁶ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 109-110.

Tablo 8. 1953 SBDÖP'nin Tarihle İlgili Konulara Yönelik Açıklamalarında Üzerinde Durulan Konular³⁷

Konular	f
Araç-Gereç Kullanımı	5
Öğrenci Merkezli Eğitim	5
Değişim ve Süreklilik	2
Türk Tarihi	2
Belirli Gün ve Haftalara Dayalı Öğretim	1
Okul Dışı Öğrenme	1
Tarih-Coğrafya İlişkisi	1
Tarihi Eserleri Koruma	1
Tarihi Şahsiyetler	1
Türk Devrimi	1
Türkçeyi Doğru ve Etkili Kullanma	1
Toplam	21

Programda tarihle ilgili açıklamalarda 11 konu üzerinde durulmuştur. En fazla üzerinde durulan konu araç gereç kullanımı ve öğrenci merkezli eğitimidir. Örneğin;

“sosyal bilgiler derslerinde incelenen tarihi olayların ne zaman geçtiğini kavratmak, zaman fikrini vermek önemli bir iştir. Türk tarihi ile yakın münasebeti olan dünya olaylarını zaman münasebeti içinde gösterir belli devirlere mahsus haritaların, resimlerin, grafiklerin ve tarih tablolarının sınıfça veya gruplarca hazırlanması lazımdır. Öğretmen incelenecek tarihi olayların zamanını kavratmaya ne kadar dikkat ederse, yerlerini de tespit ettirmeye o kadar önem vermelidir. Onun için öğrencilerin, olayların geçtiği yerleri duvar haritaları ile tarih atlaslarından faydalanarak incelemelerine, Türklerin anayurtlarını, akın yollarını, dünyanın ayrı ayrı bölgelerinde kültürlerini yaymış oldukları yerleri haritalarda bulup göstermelerine dikkat etmelidir”

ifadeleriyle derste kullanılacak araç gereçler konusunun önemi vurgulanmıştır. Ayrıca öğretmenlerin “okulun olduğu yerde aslı

³⁷ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 110-116.

bulunmayan eserler için resimlerden, kartpostallardan, gazete ve dergilerde çıkmış fotoğraflardan, tarihi tablolardan, projeksiyon ve sinemadan faydalanacağı” ifade edilmiştir. “Sosyal bilgiler derslerinde öğretmenin ödevi, sadece tarihi olayları okutmak, anlatmak ve belletmekten ibaret olmayıp öğrenciye hakiki tarih konusunu kendi müşahede, inceleme ve düşüncesiyle işletmek ve ondan istifade etmeyi öğretmektir” denilerek ise öğrenci merkezli eğitime dikkat çekilmiştir. Bunlar dışında değişim ve süreklilik, Türk tarihi, belirli gün ve haftalara dayalı öğretim, okul dışı öğrenme, tarih-coğrafya ilişkisi, tarihi eserleri koruma, tarihi şahsiyetler, Türk devrimi, Türkçeyi doğru ve etkili kullanma da programın açıklamalarında üzerinde durulan konulardır.

Tablo 9. 1953 SBDÖP'nin Coğrafyayla İlgili Konulara Yönelik Açıklamalarında Üzerinde Durulan Konular³⁸

Konular	f
Araç-Gereç Kullanımı	8
Kavram Öğretimi	1
Kıyaslama Yapma	1
Materyal Toplama	1
Okul Dışı Öğrenme	1
Öğrenci Merkezli Eğitim	1
Yakından Uzağa Öğretim	1
Toplam	14

Programda coğrafyayla ilgili açıklamalarda 7 farklı konu üzerinde durulmuştur. En fazla üzerinde durulan konu araç gereç kullanımınıdır. Örneğin bu konuda şu açıklamalar yapılmıştır:

“Coğrafya derslerinde çeşitli araç ve gereçlerden geniş ölçüde faydalanılacaktır. Öğrencilerde plan ve harita fikrini kuvvetlendirip genişletmek için tedbirler alınmalıdır. Coğrafya konuları üzerinde çalışırken çeşitli haritalardan geniş ölçüde faydalanmayı sağlamalıdır. Bunun için evvela öğrencilere çeşitli haritaları, bütün teferruatı ve her çeşidin kendine mahsus özellikleri ile tanıtmak lazımdır. Öğretmen adaylarını haritanın ölçüğüne, çeşidine, paralel ve meridyenlerin kaçır derecede bir geçirildiğine, üzerlerindeki renk ve müansların nelere

³⁸ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 116-119.

deleat ettiğine, yüksekliklerle derinliklerin nasıl gösterilmiş olduğuna, çeşitli renklerle işaretlerin ne işe yaradığına dikkat ettirmeli ve bunlara ait basit alıştırmalarla bu husustaki çalışmalar kuvvetlendirilmelidir. Bu suretle haritalarda gördüklerini kolayca tanıma ve bir ülkeyi haritadan kendi kendine inceleyebilme alışkanlığı kazandırılmalıdır. Resimler coğrafya konularını canlandıran önemli araçlardır. Onun için, resimlerden geniş ölçüde faydalanılacaktır. Resimler arasında kitap, dergi ve gazete resimleri, fotoğraflar, kartlar, levhalar, projeksiyon camları, sabit ve hareket halindeki filimler ön planda gelir. Resimlerin adaylar tarafından yorumlanması için fırsat düştükçe alıştırmalar yapılacaktır. Öğrencilerin de şahsi resim koleksiyonları meydana getirmeleri teşvik olunacaktır”.

Bundan başka kavram öğretimi, kıyaslama yapma, materyal toplama, okul dışı öğrenme, öğrenci merkezli eğitim ve yakından uzağa öğretim programda coğrafyaya yönelik açıklamalarda dikkat çekilen konulardır.

Tablo 10. 1953 SBDÖP'nin Yurttaşlık Bilgisiyle İlgili Konulara Yönelik Açıklamalarında Üzerinde Durulan Konular³⁹

Konular	f
Okul Dışı Öğrenme	3
Öğrenci Merkezli Eğitim	3
Amaca Uygunluk	1
Askerlik ve Vergi	1
Güncel Olaylar	1
Millilik	1
Okul Kuralları	1
Toplum Olma Bilinci	1
Toplam	12

Tablo 10'da görüldüğü üzere yurttaşlık bilgisiyle ilgili açıklamalarda 8 farklı konu üzerinde durulmuştur. Okul dışı öğrenme ve öğrenci merkezli

³⁹ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 120-124.

eğitim en fazla üzerinde durulan konulardır. Okul dışı öğrenme konusunda

“Yurttaşlık bilgisi konularını canlandırmak için gezinti ve ziyaretlerden faydalanılmalıdır. Mahkeme, belediye ve sair hükümet örgütleri konuları incelenirken, öğretmen adayları mahkemeye, belediyeye ve hükümet dairelerine, belediye ve mebus seçimi sırasında seçim yerlerine götürülmeli; yurt gezisinde Büyük Milet Meclisi binası ve başka hükümet daireleriyle çeşitli kurumlar gezilmeli; İstiklal Savaşı veya Türk devrimiyle ilgili konular işlenirken, devrim anıtları ziyaret edilmeli; böylece bu konular öğretmen adaylarının gözleri önünde canlandırılmalıdır. Öğretmen komutanların iznini almak şartıyla öğretmen adaylarını ordu ile ilgili çalışmaların yapıldığı yerlere de götürebilir.”

açıklaması yapılmıştır.

“Yaşanmış olayları birer problem olarak ele almalı, bunları, öğrencilerin teker teker, gruplar halinde veya sınıfça incelemelerine tartışmalarına imkânlar hazırlayarak onlara rastladıkları problemleri çözme alışkanlığı kazandırılmalıdır. Bu problemler, ‘Komşumuzun bulaşıcı bir hastalığa tutulduğunu duyduğumuz zaman ne yapmalıyız?’, ‘Tarlasının sınırı üzerinde komşusu ile anlaşamayan bir yurttaş ne yapmalıdır?’ gibi sade ve günlük olaylardan başlamalıdır.”

ifadesiyle öğrenci merkezli yaklaşım ön plana çıkarılmıştır. Bunlardan başka amaca uygunluk, askerlik ve vergi, güncel olaylar, millilik, okul kuralları ve toplum olma bilinci yurttaşlık bilgisiyle ilgili açıklamalarda üzerinde durulan konulardır.

1953 SBDÖP’nin İçeriğine İlişkin Bulgular ve Yorum

Program kitapçığında içerik sunulurken farklı bir yaklaşım benimsenmiştir. İlk olarak içerik devre düzeyine göre konular ve kapsamları şeklinde sıralanırken, ikinci olarak devre düzeyine göre ilave üniteler ve kapsamları şeklinde ele alınmıştır. Bu çalışmada bütünlüğü sağlama ve anlaşılabilirliği artırma adına içerik birinci devre ve ikinci devre olmak üzere iki ayrı alt başlıkta aşağıda açıklanmıştır:

Birinci devre SBDÖP’de içerik.

Programın birinci devresindeki içerik üç sınıf düzeyinde aşağıda ele alınmıştır:

Birinci devre birinci sınıf sınıfta içerik.

Birinci devre birinci sınıfta işlenecek konular Tablo 11’de verilmiştir:

Tablo 11. Birinci Devre Birinci Sınıf Konuları⁴⁰

Konu No	Konu Başlığı
1.	Ailemiz
2.	Okulumuz
3.	Yakın Çevremiz
4.	Çevremizde Havalar Nasıl Değişiyor?
5.	Dünya ve Tarih
6.	Su
7.	Yollarımız
8.	Giydiklerimizi ve Gıdamızı Nereleden Sağlıyoruz?
9.	Çevremizde ve Türkiye’de Yerleşme
10.	Doğal Zenginliklerimiz ve Kaynaklarımız
11.	Asya
12.	Ön Asya ve Ön Asya Medeniyetleri

Tablo 11’den anlaşıldığı üzere birinci devre birinci sınıf konuları toplam 12 başlıkta toplanmıştır. Konu başlıkları incelendiğinde aile, okul, çevre, dünya, tarih, su, ulaşım, yerleşme, doğal kaynaklar, Asya, Ön Asya ve Ön Asya uygarlığı gibi içeriklere yer verildiği görülmektedir. Buradan hareketle birinci devre birinci sınıfta ele alınan konuların tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi çerçevesinde yapılandırıldığı söylenebilir.

“Ailemiz” konusu kapsamında aile topluluğunu meydana getiren fertler, bunların görevleri ve birbirleriyle münasebetlerine yer verilmiştir. Öte yandan ailelerin birbirleriyle münasebetleri düzenleyen esaslara da değinilmiştir. Diğer bir başlık olan “Okulumuz” konusu içeriğinde, dershanemiz ve planı, okul topluluğunu meydana getiren feriler, bunların görevleri, birbirleriyle münasebetleri ve bu

⁴⁰ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 124-130.

münasebetleri düzenleyen esaslar ele alınmıştır. Okullarda demokratik hayat, okul topluluğunun bir ferdi olarak öğrencilerin ödevleri, okulumuzun tarihçesi ve çevredeki okullara toplu bir bakış konularına da yer verilmiştir.

Programın birinci devre birinci sınıfında “Yakın Çevremiz” konusuna değinilmiştir. Bu kapsamda yüksekçe bir yerden okul çevresinin incelenmesi, komşuluk münasebetlerimiz, toplulukta insanların birbirleriyle münasebetleri ve karşılıklı ödevlerinin anlatılması istenmiştir. “Çevremizde Havalar Nasıl Değişiyor?” konusu içeriğinde ise öğrencilerin hava gözlemleri yapması, bu iş için lüzumlu aletlerin tanıtılması ve nasıl kullanılacaklarının öğretilmesi, okul rasat istasyonunun incelenmesi, daha önce yapılmış rasatlara ait kayıtların mütalaası, bu istasyonda çalışmanın planlanması ve grupların vazifelendirilmesi üzerinde durulmuştur. Türkiye’nin iklimi, yaşanılan yerde ve bütün Türkiye’de sıcaklık, yağış ve basıncın yıllık gidişi ile yıl boyunca hâkim rüzgârların doğrultularına dair eğitim verilmesi talep edilmiştir.

“Dünya ve Tarih”, programın birinci devre birinci sınıfında yer verilen diğer bir konu olmuştur. Bu başlık altında gökyüzü ve Dünya ile tarih konularının işlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Diğer bir konu olan “su” kapsamında ise suların kaynakları, çevremizin akarsuları, çevrenin akarsularından faydalanma şekilleri, bir akarsuyun vadisi ve havzası, yakın bir akarsu ve vadinin incelenmesi üzerinde durulmuştur. Ayrıca Türkiye’nin akarsuları, göllerimiz, göllerimizden ve akarsularımızdan faydalanmaya, akarsularımızın neden olduğu zararlara, bunlara karşı alınan ve alınması gereken önlemler ile barajlar, regülatörler ve kanallara yer verilmiştir.

“Yollarımız” konusu çerçevesinde bölge haritası üzerinde çevre ve bölge yollarından başlanmak suretiyle Türkiye yol haritasından yollarımızın tetkiki ele alınmış, “Giydiklerimizi ve Gıdamızı Nerelerden Sağlıyoruz?” başlığı altında ise çevremizin bitkisel ve hayvansal ürünleri, çevremizde ve Türkiye’de giyim ve kıyafet ile dokuma endüstrisi ve hammaddeleri adlı içeriklerin öğretimi istenmiştir. “Çevremizde ve Türkiye’de Yerleşme” bahsinde yerleşme ile yakın çevremizin idaresi üzerinde durulmuş, “Doğal Zenginliklerimiz ve Kaynaklarımız”

kapsamında ormanlarımız ve yeraltı zenginliklerimiz konuları işlenmiştir.

Programın birinci devre birinci sınıfında işlenen son iki konu “Asya” ile “Ön Asya ve Ön Asya Medeniyetleri” olmuştur. Bu bağlamda “Asya” konusunun içeriğinde Asya’nın kıtaların en büyüğü olması, Orta Asya ve Asya’nın Türklerin anayurdu olmasına dair içerik vurgulanmıştır. Öte yandan “Ön Asya ve Ön Asya Medeniyetleri” konusunda ise Ön Asya ile burada yaşayan uygarlıklara yönelik bilgilendirmeler yapılması talep edilmiştir.

Birinci devre ikinci sınıf sınıfta içerik.

Tablo 12. Birinci Devre İkinci Sınıf Konuları⁴¹

Konu No	Konu Başlığı
1.	Geniş Çevremizin İdaresi
2.	Çevremizde Ekonomi Hayatı
3.	Millet Topluluğu
4.	Yurttaşlık Hak ve Ödevlerimiz
5.	Avrupa'ya Toplu Bir Bakış ve Akdeniz Ülkeleri
6.	Göçlerden Sonra Anayurtta Kalan Türkler
7.	Afrika
8.	İslamiyet'in Doğuşu ve Yayılışı

Tablo 12’de öğretim programının birinci devre ikinci sınıf konularına yer verilmiştir. Buna göre program içerisinde yaşanan bölgenin idaresi, ekonomisi, millet, yurttaşlık hak ve ödevleri, Avrupa ve Akdeniz ülkeleri, Anayurttaki Türkler, Afrika ve İslamiyet olmak üzere toplam 8 konu başlığı ele alınmıştır. Buradan hareketle birinci devre ikinci sınıfta işlenmesi istenen konuların tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi çerçevesinde şekillendirildiği belirtilebilir.

Programın birinci devre ikinci sınıf konularında ilk olarak “Geniş Çevremizin İdaresi” başlığı bulunmaktadır. Bu kapsamda vilayetlerin idaresi ve belediyelerimiz üzerinde durulmuştur. İkinci konu olan “Çevremizde Ekonomi Hayatı” çerçevesinde tarım ve hayvancılık,

⁴¹ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 131-134.

çiftçilerin çalışma ve geçim durumları, endüstri ve küçük sanatlar ile ticaret işlenmiştir.

Programda yurttaşlık bilgisi konularından “Millet Topluluğu” kapsamında milleti vücuda getiren fertler, yurt, yurt sevgisini doğuran sebepler, yurttaş, ideal bir yurttaşın vasıfları üzerinde durulurken, “Yurttaşlık Hak ve Ödevlerimiz” kapsamında haklarımız, ödevlerimiz ve savunma konuları ele alınmıştır. “Avrupa'ya Toplu Bir Bakış ve Akdeniz Ülkeleri” çerçevesinde Avrupa, Akdeniz ülkeleri, Akdeniz medeniyetleri, Eti İmparatorluğu ve sonrası, İskender ve Anadolu'dan İtalya yarımadasına göç eden kavimlerin meydana getirdikleri medeniyetin açıklanması istenmiştir.

Programda verilen “Göçlerden Sonra Anayurtta Kalan Türkler” bahsinde Büyük Hun - Türk İmparatorluğu, Avrupa'ya Hun akınları, Kavimler Göçü, Roma İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra Ortaçağ Avrupa'sı, Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans ve Bizans Medeniyeti), Büyük Hun-Türk İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonra Anayurt'ta kalan Türklerin kurdukları devletler konularına değinilmiştir. “Afrika” konusunda Afrika'ya toplu bir bakış ile Atlas ülkelerine yer verilirken “İslamiyet'in Doğuşu ve Yayılışı” kapsamında Hazreti Muhammed ve İslamiyet ile İslam medeniyeti konularının işlenmesi istenmiştir.

Birinci devre üçüncü sınıfta içerik.

Tablo 13. Birinci Devre Üçüncü Sınıf Konuları⁴²

Konu No	Konu Başlığı
1.	Büyük Toplulukları Sevk ve İdare Eden Kuvvet: Devlet
2.	Siyasi Partiler

⁴² Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 134-137.

3.	Seçim
4.	Nasıl İdare Olunuyoruz?
5.	Türklerin İslam Dini'ni Kabul Etmeleri ve Müslüman Türk Devletleri
6.	Oğuzların Anadolu'da Kesin Olarak Yerleşmesi
7.	Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu
8.	Avrupa
9.	Amerika
10.	Seyahat ve Keşifler

Programın birinci devre üçüncü sınıf konuları Tablo 13'te açıklanmıştır. Tablo incelendiğinde birinci devre üçüncü sınıfta toplam 10 başlık altında devlet, siyasi partiler, seçim, yönetim ve idare şekilleri, Türklerin İslamiyet'i kabulü ve kurulan devletler, Oğuz göçleri, Osmanlı Devleti, Avrupa ve Amerika ile seyahat ve keşifler konularına değinilmiştir. Buradan hareketle diğer iki sınıfta olduğu gibi konuların tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi çerçevesinde organize edildiği ifade edilebilir.

Birinci devre üçüncü sınıf düzeyinde ele alınan konu başlıklarından birisi "Büyük Toplulukları Sevk ve İdare Eden Kuvvet: Devlet" olmuştur. Bu kapsamda bugünkü ve dünkü devlet, başlıca devlet şekilleri (otokrasi, demokrasi), bugünkü idare şeklimizin dünkü idare şekilleri ile karşılaştırılması ve demokrasi idaresinin üstünlük nedenleri üzerinde durulmuştur. "Siyasi Partiler" konusunda parti, bir partinin kurulması, partiye katılma ve ayrılma, partilerin faydaları ile partiler arası ilişkilerin öğretilmesi istenmiştir. Öte yandan "Seçim" bahsinde seçim ve uygulanması, seçime katılım, milletvekili seçme ve seçilme esasları, milletvekilliğin özellikleri ve dokunulmazlık başlıklarına dikkat çekilmiştir.

Programın "Nasıl İdare Olunuyoruz?" bahsinde Teşkilatı Esasiye Kanunu ve içeriği, devlet ve hükümetin farkları, Büyük Millet Meclisimiz ve görevleri, Cumhurbaşkanı ve seçimi, hükümetin kuruluşu, bakanlıklar ve görevleri, kanun, bütçe ve mahkemeler ele alınmıştır. "Türklerin İslam Dini'ni Kabul Etmeleri ve Müslüman Türk Devletleri" konusunda İslam Dini'nin Türkler arasında yayılması, Müslüman Türk Devletleri, Oğuzların İslam Dünyasına hâkim oluşları ve Oğuzların batıya yayılmalarının Avrupa'daki tepkisine değinilmiştir. "Oğuzların

Anadolu'da Kesin Olarak Yerleşmesi” konusunda Anadolu Selçuk Devleti ile Anadolu Selçukluları ve Beylikler devrinde Türk uygarlığının işlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

“Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu” konusunda Bizans ve Balkan Devletlerinin Osmanlı ile ilişkileri, Osmanlı Devleti'nin Avrupa ile teması, Anadolu birliğinin kurulması, Osmanlı Devleti'nin doğu ile ilişkileri, Timur, Timur sonrasında Anadolu'nun durumu, Osmanlı Devleti'nin duruma yeniden hâkim oluşu, Fatih, İstanbul'un fethi ve Orta Çağ'ın sona ermesi ele alınmıştır. “Avrupa” konusu kapsamında Avrupa'nın endüstri ülkeleri, Avrupa'nın üç kuzey devleti, Doğu Avrupa ve Avrupa'nın diğer ülkeleri üzerinde durulmuştur. “Amerika” bahsinde Hindistan yolu aranırken bulunan kıta, Amerika Birleşik Devletleri, Amazon Havzası ve Brezilya'ya değinilmiştir. “Seyahat ve Keşifler” konusunda ise Avustralya ve kutuplara seyahatlere yer verilmiştir.

Birinci devre ilave ünitelerde içerik.

1953 SBDÖP'de birinci devre konularına ilave içerik verileceğine ilişkin bilgilendirmeler “İşlenecek Üniteler ve Konular” başlığı altında verilmiştir.⁴³ Bu doğrultuda iki not aracılığıyla sürecin nasıl işleyeceği açıklanmıştır:⁴⁴

“Not 1: Birinci devre üniteleri sosyal bilgiler dersinin diğer konularına ilave olarak işlenecektir.

Not 2: Bu üniteler dışında, okulun çevre ve ihtiyaçlarına uygun olmak ve öğretmenler kurulunca onanmak şartıyla başka konular eklenebilir.”

Programın birinci devresinde işlenecek ilave üniteler ve kapsamları şöyle açıklanabilir:

Tablo 14. Birinci Devre Sınıflarında İşlenecek İlave Üniteler⁴⁵

Ünite No	Ünitenin Adı
1.	Zamanı Ne İle Tayin Ederiz?

⁴³ Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı, s. 144.

⁴⁴ Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı, s. 147.

⁴⁵ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı, s. 144-145.

2.	Su ve İnsan
3.	Yollarımızın Yeryüzü Şekilleriyle Münasebetleri
4.	Isınma
5.	Aydınlanma
6.	Taşın
7.	Tarih Boyunca Yazı
8.	Tatillerimizi Nerelerde ve Nasıl Geçiririz?
9.	Dünkü ve Bugünkü Türk Denizciliği
10.	Yurdumuz
11.	Sosyal Yardım Teşkilatı
12.	Türk Kahramanlığı
13.	Une ideali ve UNESCO

Tablo 14 incelendiğinde birinci devre sınıflarında toplam 13 üniteye yer verildiği görülmektedir. Ünitelerin “Zamanı Ne İle Tayin Ederiz?, Su ve İnsan, Yollarımızın Yeryüzü Şekilleriyle Münasebetleri, Isınma, Aydınlanma, Taşın, Tarih Boyunca Yazı, Tatillerimizi Nerelerde ve Nasıl Geçiririz?, Dünkü ve Bugünkü Türk Denizciliği, Yurdumuz, Sosyal Yardım Teşkilatı, Türk Kahramanlığı, Une ideali ve UNESCO şeklinde sıralandığı dikkati çekmektedir. Bu ünitelerde de tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi esas alınarak başlıkların yapılandırıldığı söylenebilir.

İlave ünitelerden ilki olan “Zamanı Ne İle Tayin Ederiz?” içerisinde zamanı ölçmek için eski çağlardan beri kullanılmış başlıca vasıta ve usuller, gün, hafta, ay, yıl, takvimin esasları, yüzyıl, bin yıl, Türkiye 'de eskiden kullanılan takvim ve şimdiki takvimin kabulü konularına değinilmiştir. “Su ve İnsan” kapsamında insanın suya olan ihtiyacı, suyun fayda ve zararları, bir suyun kaynağından kullanıldığı yere kadar sevki, çevremizde, köylerde ve kasabalarda su tesisleri ve kuyular, yurdumuzda atalarımızın vücuda getirdikleri su tesisleri. Türkiye'de akarsulardan faydalanma, su sorunları, nehirlerin ve göllerin insan toplulukları üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur.

“Yollarımızın Yeryüzü Şekilleriyle Münasebetleri” konusunda çevremizin yolları ve çeşitleri, limanlar, ülkemizi komşularımıza ve diğer yabancı ülkelere bağlayan deniz, kara ve hava yolları, yurdumuzdan geçen tarihi yollar, konaklar, hanlar ve kervansaraylara yer verilmiştir. “Isınma” bahsinde tarih boyunca insanların kullandıkları ısınma

vasıtaları ve ısınmada emniyet önlemleri, “Aydınlanma” konusunda tarih boyunca insanların kullandıkları aydınlanma vasıtaları ve aydınlanmada emniyet düzenlemeleri, “Taşın” bahsinde karada ve denizde dün ve bugün kullanılan nakil vasıtaları, trafikte emniyet tedbirleri konuları ele alınmıştır.

“Tarih Boyunca Yazı” ünitesinde hiyeroglif, çivi yazısı, Fenike alfabesi, Orhon ve Uygur yazısı, Yunan ve Latin yazıları, Arap harfleri, Türkiye’de Harf İnkılabı konularına yer verilmesi istenmiştir. “Tatillerimizi Nerelerde ve Nasıl Geçiririz?” ünitesinde yurdumuzun doğal ve tarihi güzellikleri ve zenginliği, kaplıcalar, içmeler, yaylalar, dağ sporlarına elverişli yerler, deniz kıyılarında tatil yerleri, “Dünkü ve Bugünkü Türk Denizciliği” kapsamında Kabotaj hakkı, denizlerden faydalanma ve Dünyada denizciliğin gelişmesi içeriklerinin öğretilmesi talep edilmiştir.

“Yurdumuz” ünitesinde ülkemizin jeopolitik konumu, “Sosyal Yardım Teşkilatı” kapsamında Türker’de sosyal yardım teşkilatı, vakıflar, yeni hayır tesisleri, “Türk Kahramanlığı” çerçevesinde tarih boyunca Türk kahramanlık menkıbeleri ele alınmıştır. Öte yandan “Une ideali ve UNESCO” ünitesinde yurttan sulh, cihanda sulh fikrinin anlamı ve önemi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı, UNESCO’nun amaç ve görevleri ile Avrupa Birliği ve NATO konularına yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

İkinci devre SBDÖP’de içerik.

Programın ikinci devre içeriği üç sınıf düzeyinde, tarih ve coğrafya dersleri olmak üzere iki alt başlık halinde yapılandırılmıştır. Programın ikinci devresinde işlenecek konular ve kapsamı şöyle ifade edilebilir:

İkinci devre birinci sınıfta içerik.

İkinci devre birinci sınıfta işlenecek konular Tablo 15’te ve Tablo 16’da verilmiştir:

Tablo 15. Tarih: İkinci Devre Birinci Sınıf Konuları⁴⁶

Konu No	Konu Başlığı
1.	Yeni Çağ’a Girerken Avrupa

⁴⁶ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 138-139.

2.	Osmanlı İmparatorluğu'nun Genişleme Devri
3.	Osmanlı Devleti'nin Duraklama Devri
4.	Osmanlı İmparatorluğu'nun Gerileme Devri
5.	Osmanlı-Türk Medeniyeti

Tablo 15'ten de anlaşıldığı gibi ikinci devre birinci sınıf konuları toplam 5 başlıkta toplanmıştır. Konu başlıkları incelendiğinde Yeni Çağ, Osmanlı Devleti'nin genişleme (yükselme), duraklama ve gerileme devirleri ele alınmış, Osmanlı-Türk uygarlığına yer verilmiştir. Buradan hareketle ikinci devre birinci sınıfta ele alınan konuların birinci devre tarih konularının devamı olacak şekilde yapılandırıldığı söylenebilir.

“Yeni Çağ’a Girerken Avrupa” konusunda bilim ve teknikte ilerlemeler, barut, pusula, matbaa, gemicilik, büyük coğrafi keşifler, neden ve sonuçları, Rönesans, Reform ve sonuçları üzerinde durulmuştur. “Osmanlı İmparatorluğu'nun Genişleme Devri” bahsinde İran ve Memlûklerle ilişkiler, Suriye, Filistin, Mısır, Hicaz ve Irak'ın Osmanlı ülkesine katılması, Osmanlı Macar, Avusturya ve Fransa ilişkileri, kapitülasyonlar, Ege, Karadeniz ve Akdeniz'de fetihler, Kuzey Afrika'nın ele geçirilmesi, Hint seferleri, Yemen'in fethi, Barbaros ve Turgut Reis gibi ünlü büyük denizciler ve amiraller konuları ele alınmıştır.

“Osmanlı Devleti'nin Duraklama Devri” kapsamında duraklamanın iç ve dış nedenlerine, devlet idaresinde yolsuzluklara, iç isyanlara, İran ve Avusturya savaşlarına, ıslahat girişimlerine, Osmanlı-Avusturya ve Osmanlı-Lehistan ilişkileri ile İkinci Viyana Kuşatması ve Karlofça Antlaşması'na yer verilmiştir. “Osmanlı İmparatorluğu'nun Gerileme Devri” çerçevesinde gerileme devrinin siyasi olaylarına, Osmanlı-Rus, Avusturya, Venedik savaşlarına, kapitülasyonlara ve ıslahatlara değinilmiştir. “Osmanlı-Türk Medeniyeti” konusunda ise İstanbul'un fethinden ıslahat devrine kadar geçirdiği safhalara toplu bir bakış üzerinde durulması gerektiği ifade edilmiştir.

Tablo 16. Coğrafya: İkinci Devre Birinci Sınıf Konuları⁴⁷

⁴⁷ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 141-143.

Konu No	Konu Başlığı
1.	Coğrafyanın Tarifi, Konusu, Diğer İlimlerle Olan Münasebeti
2.	Dünyamız Bugünkü Duruma Nasıl Geldi?
3.	Dünyanın Şekli, Boyutları, Paralel ve Meridyenler, Enlem ve Boylam
4.	Dünyanın Hareketleri ve Sonuçları
5.	Plan ve Harita Bilgisi
6.	Yeryüzü Şekilleri ve Yeryüzü Şekillerini Değiştiren Etmenler Hakkında Genel Bilgiler
7.	İklim Hakkında Genel Bilgiler
8.	Yeryüzünde Bitkilerin ve Hayvanların Dağılışına Toplu Bir Bakış
9.	Hidrosfer Hakkında Genel Bilgiler
10.	Yeryüzünde İnsanların Dağılışı
11.	Muhtelif İklim Bölgelerinde
12.	Yeryüzünde Taşın, Araçlar, Büyük Yollar, Limanlar ve Büyük Münakale Merkezleri

İkinci devre birinci sınıf coğrafya konularına ilişkin içerik Tablo 16'da verilmiştir. Bu bağlamda coğrafya, Dünya ve hareketleri, plan ve haritalar, yeryüzü şekilleri, iklim, bitki ve hayvanlar, hidrosfer, nüfusun dağılışı, iklim bölgeleri ve ulaşım adı altında toplam 12 konu başlığının belirlendiği görülmektedir. İkinci devre birinci sınıf düzeyinde tarih konularında olduğu gibi coğrafya konularında da birinci sınıfta ele alınan konuların devam ettirildiği ifade edilebilir.

“Coğrafyanın Tarifi, Konusu, Diğer İlimlerle Olan Münasebeti” konusunda coğrafya bilimi ve içeriği ele alınırken, “Dünyamız Bugünkü Duruma Nasıl Geldi?” konusunda dünyanın oluşumuna özet bir şekilde yer verilmesi istenmiştir. “Dünyanın Şekli, Boyutları, Paralel ve Meridyenler, Enlem ve Boylam” bahsinde dünyanın özellikleri ve konum gibi konuların, “Dünyanın Hareketleri ve Sonuçları” bahsinde gece-gündüz ile mevsimlerin oluşumu üzerinde durulmuştur. “Plan ve Harita Bilgisi” başlığında çeşitli haritaların incelenmesi, haritalarda yer şekillerinin gösterilmesi, profil çıkarma, uzunluk ölçme ve yüz ölçümü hesaplamasının işlenmesi, “Yeryüzü Şekilleri ve Yeryüzü Şekillerini

Değiştiren Etmenler Hakkında Genel Bilgiler” başlığında ise fiziki coğrafya konularından topoğrafya içeriğinin öğrencileri uygun biçimde işlenmesi tavsiye edilmiştir.

“İklim Hakkında Genel Bilgiler” konusunda atmosfer, sıcaklık ve sıcaklığın yeryüzünde dağılışı, izoterm haritaları, basınç ve rüzgârlar, büyük rüzgâr kuşakları, izobar haritaları, nem ve yağış, yağışların yeryüzünde dağılışı, yağış rejimleri ve yağış haritaları, iklim, başlıca iklim tipleri ve iklim bölgeleri üzerinde durulmuştur. “Yeryüzünde Bitkilerin ve Hayvanların Dağılışına Toplu Bir Bakış” konusunda bitki ve hayvan coğrafyası, “Hidrosfer Hakkında Genel Bilgiler” konusunda kara ve denizlerin yeryüzüne dağılışı, denizlerin derinliği, deniz suyunun bileşimi, tuzluluk derecesi, sıcaklığı, denizlerde hareket ve hayat başlıkları ele alınmıştır.

“Yeryüzünde İnsanların Dağılışı” konusunda yeryüzünün çok sık, sık ve seyrek yerleşmiş ve hiç yerleşilmemiş alanları, yeryüzünde ırkların, dillerin ve dinlerin dağılışının işlenmesi istenmiştir. “Muhtelif İklim Bölgelerinde” konusunda geçim, toplayıcılar, çobanlar ve çiftçiler, endüstri hayatı ve endüstri gelişmesinin ana şartları, giyim ve mesken tiplerinin açıklanması istenmiştir. Öte yandan “Yeryüzünde Taşın, Araçlar, Büyük Yollar, Limanlar ve Büyük Münakale Merkezleri” ulaşım ve taşımacılıkla ilgili konuların öğretilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

İkinci devre ikinci sınıfta içerik.

İkinci devre ikinci sınıfta işlenecek konular Tablo 17 ve 18’de gösterilmiştir:

Tablo 17. Tarih: İkinci Devre İkinci Sınıf Konuları⁴⁸

Konu No	Konu Başlığı
1.	XVI, XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa'ya Genel Bir Bakış ve Amerika
2.	Osmanlı Devleti'nde Geniş İslahat Devri
3.	XIX. Yüzyılda Avrupa Olaylarına Toplu Bir Bakış
4.	Tanzimat ve Meşrutiyet Devirleri

⁴⁸ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 139-140.

Tablo 17’de ikinci devre ikinci sınıfta okutulması kararlaştırılan tarih konuları açıklanmıştır. Buna göre ders kapsamında XVI, XVII ve XVIII. Yüzyıl Avrupa Tarihi, Osmanlı Devleti’nde XVIII ve XIX. Yüzyıl İslahatları, XIX. Yüzyıl Avrupa Tarihi ile Tanzimat ve Meşrutiyet içeriğini bünyesinde barındıran toplam 4 konuya yer verilmiştir.

“XVI, XVII ve XVIII. Yüzyıllarda Avrupa'ya Genel Bir Bakış ve Amerika” konusunda Osmanlı Devleti ile siyasi ve kültürel münasebetlerde bulunan başlıca Avrupa devletleri, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransız İhtilali içerikleri ele alınmıştır. “Osmanlı Devleti’nde Geniş İslahat Devri” kapsamında III. Selim ve II. Mahmut'un ıslahat hareketleri ve sonuçları ile Sırp ve Yunan isyanları, Mısır ve Boğazlar meselesi konularının öğretilmesi istenmiştir.

“XIX. Yüzyılda Avrupa Olaylarına Toplu Bir Bakış” konusunda Napolyon İmparatorluğu'nun tasfiyesi ve Viyana Kongresi, endüstrinin gelişmesi ve bunun tesirleri, 1830 ve 1848 ihtilalleri, İtalya ve Almanya'nın birliğini sağlaması ile üçlü ittifak ve üçlü itilafın kurulması konularına değinilmiştir. Öte yandan “Tanzimat ve Meşrutiyet Devirleri” bahsinde Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat hareketi, Kırım Savaşı, Birinci Meşrutiyet, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, II. Abdülhamid 'in idaresi ve bu idareye karşı tepki, İkinci Meşrutiyet devri, İtalya ve Balkan Savaşları ile Birinci Cihan Savaşı ve Mondros Mütarekesi üzerinde durulmuştur.

Tablo 18. Coğrafya: İkinci Devre İkinci Sınıf Konuları⁴⁹

Konu No	Konu Başlığı
1.	Türkiye'nin Konumu ve Bu Yerin Coğrafi Önemi
2.	Türkiye'nin Yüzey Şekilleri ve Kıyıları
3.	Türkiye'nin İklimi, İklim Bölgeleri ve Doğal Bitki Örtüsü
4.	Türkiye'nin Akarsuları ve Gölleri
5.	Türkiye'nin Nüfusu
6.	Türkiye'nin Coğrafya Bölgeleri
7.	Türkiye'nin Ekonomik Coğrafyası
8.	Çevre Tetkikleri

⁴⁹ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 143.

Tablo 18’de ikinci devre ikinci sınıf coğrafya konu başlıklarına yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde Türkiye Coğrafyası konularını kapsayan toplam 8 konunun ele alındığı dikkati çekmektedir. Bu konularda sırasıyla Türkiye’nin konumu, fiziki, beşeri ve ekonomik özellikleri ile çevre incelemelerinin ele alındığı söylenebilir.

“Türkiye'nin Konumu ve Bu Yerin Coğrafi Önemi” konusunda ülkemizin özel, matematik ve jeopolitik konumunun, “Türkiye'nin Yüzey Şekilleri ve Kıyıları”, “Türkiye'nin İklimi, İklim Bölgeleri ve Doğal Bitki Örtüsü” ile “Türkiye'nin Akarsuları ve Gölleri” konularında ülkemizin fiziki özelliklerinin işlenmesi istenmiştir. “Türkiye'nin Nüfusu” konusunda ülkemizin beşeri özelliklerine, “Türkiye'nin Coğrafya Bölgeleri” konusunda Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz, İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin öğretmen okulunun bulunduğu bölgeden başlamak suretiyle işlenmesi gerektiğine yer verilmiştir.

“Türkiye'nin Ekonomik Coğrafyası” bahsinde tarım, ormanlardan faydalanma ve ormanların korunması, hayvancılık, balıkçılık ve avcılık, madenler, endüstri, taşın ve ulaşım ile iç ve dış ticaret konuların öğretilmesi gerektiği vurgulanmıştır. “Çevre Tetkikleri” konusunda ise yaşanan yerden başlamak üzere doğa incelemeleri yapılması gerektiği hatırlatılmıştır.

İkinci devre üçüncü sınıfta içerik.

İkinci devre üçüncü sınıfta işlenecek konular Tablo 19 ve 20’de açıklanmıştır:

Tablo 19. Tarih: İkinci Devre Üçüncü Sınıf Konuları⁵⁰

Konu No	Konu Başlığı
1.	Türk İstiklal Savaşı
2.	Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi
3.	Cumhuriyetin Kuruluşundan İkinci Cihan Savaşı’na Kadar Cumhuriyet Devri Siyasi Olayları
4.	Atatürk'ün Hayatı ve Ölümü

⁵⁰ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 140-141.

5.	İkinci Cihan Savaşı ve Türkiye
6.	Türkiye Cumhuriyeti'nde Demokrasinin Gelişmesi

İkinci devre üçüncü sınıfta işlenecek tarih konularına ilişkin bilgiler Tablo 19'da açıklanmıştır. Cumhuriyet tarihi konularının yoğunlukta olduğu bu sınıf düzeyince Milli Mücadele, cumhuriyet, inkılaplar, 1923-1939 arası siyasi olaylar, Atatürk'ün hayatı ve vefatı, II. Dünya Savaşı ve ülkemizde demokrasinin gelişimi olmak üzere toplam 6 başlık ele alınmıştır.

“Türk İstiklal Savaşı” konusunda I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'nin durumu, Atatürk'ün Anadolu'ya geçişi, Milli Mücadele'nin hazırlık safhası, Büyük Millet Meclisinin açılması, Milli Mücadele karşısında İstanbul Hükümeti ve Sevr Antlaşması, Milli Mücadele'de savaşlar dönemi, Mudanya Mütarekesi, saltanatın kaldırılması ve Lozan Barış Antlaşması üzerinde durulmuştur. “Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi” bahsinde cumhuriyetin ilanı, halifeliğin kaldırılması, laiklik, hukukta ve kılıkta devrim, takvim, saat ve ölçülerin değiştirilmesi, yeni Türk harflerinin kabulü, toplumsal yaşamda ve ekonomide devrim açısından konunun işlenmesi önerilmiştir.

“Cumhuriyetin Kuruluşundan İkinci Cihan Savaşı'na Kadar Cumhuriyet Devri Siyasi Olayları” konusunda siyasi münasebetler ve antlaşmalar ile Boğazlar ve Hatay meseleleri ele alınmıştır. “Atatürk'ün Hayatı ve Ölümü” bahsinde II. Dünya Savaşı ve Türkiye, savaşın sebepleri, süreci ve sonuçları, Türkiye'nin tarafsızlığı ve yurttan sulh, cihanda sulh ilkesi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve Unesco, barışı koruma tedbirleri ve Atlantik Paktı, Avrupa Konseyi, Uno ideali ve Kore Savaşı üzerinde durulmuştur. “Türkiye Cumhuriyeti'nde Demokrasinin Gelişmesi” kapsamında BMM Hükümeti'nin kuruluşunun dayandığı ana ilkeler, Teşkilatı Esasiye Kanunu, tek ve çok partili rejim ile bugünkü Türk demokrasisi konularının öğretilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Tablo 20. Coğrafya: İkinci Devre Üçüncü Sınıf Konuları⁵¹

Konu No	Konu Başlığı
---------	--------------

⁵¹ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 143-144.

1.	Türkiye'nin Komşuları
2.	Türkiye İle Yakın İlgisi Olan Ülkeler
3.	İlkokul Coğrafya Kitaplarının Tetkiki

Tablo 20’de ikinci devre üçüncü sınıf coğrafya konularına yer verilmiştir. Üç ana başlık altında yapılandırılan derste ülkemizin komşuları, ülkemizin diğer devletlerle ilişkileri ve ilkokul coğrafya ders kitaplarının incelenmesi konularının öğretilmesine vurgu yapılmıştır.

“Türkiye'nin Komşuları” bahsinde İran, Irak, Suriye ve Lübnan, İsrail, Sovyetler Birliği, Yunanistan, Bulgaristan konularına yer verilmiştir. “Türkiye İle Yakın İlgisi Olan Ülkeler” konusunda İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri, Hindistan ve Pakistan ele alınmıştır. “İlkokul Coğrafya Kitaplarının Tetkiki” konusunda ise ders kitaplarının görsel, içerik, ölçme, dil ve anlatım gibi ölçütler ışığında değerlendirilmesine vurgu yapılmıştır.

İkinci devre ilave ünitelerde içerik.

1953 SBDÖP’de birinci devrede olduğu gibi ikinci devre konularına ilave içerik verilmesinin istendiğine dair bilgilendirmeler “İşlenecek Üniteler ve Konular” başlığının “2. Devre Sınıfları” alt başlığında yapılmıştır.⁵² Bu bağlamda iki maddelik notla süreç izah edilmiştir.⁵³

“Not 1: İkinci devre sınıflarının üniteleri tarih, coğrafya öğretmenleri arasında işbirliği yapılarak işlenecektir.

Not 2: Bu üniteler dışında, okulun çevre ve ihtiyaçlarına uygun olmak ve öğretmenler kurulunca onanmak şartıyla başka konular eklenebilir.”

Programın ikinci devresinde işlenecek ilave üniteler ve kapsamı şöyle ifade edilebilir:

Tablo 21. İkinci Devre Sınıflarında İşlenecek İlave Üniteler⁵⁴

Ünite No	Ünite Başlığı
1.	Sosyal Bilgilerin Özel Öğretimi

⁵² Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı, s. 145.

⁵³ Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı, s. 147.

⁵⁴ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı, s. 145-147.

2.	Turizm ve Türkiye
3.	Tabiat ve İnsan
4.	Yurdumuzda Nasıl ve Nerelerde Yerleşmişiz?
5.	Türkiye Bir Tarım Memleketi Olarak Gelişiyor
6.	Ticaret Hayatımız
7.	İlerlemede Yayının ve Haberleşmenin Rolü
8.	Ulaşım Davamız, Dünkü ve Bugünkü Türk Denizciliği

Tablo 21 incelendiğinde ikinci devre sınıflarında toplam 8 üniteye yer verildiği anlaşılmaktadır. Ünitelerin “Sosyal Bilgilerin Özel Öğretimi, Turizm ve Türkiye, Tabiat ve İnsan, Yurdumuzda Nasıl ve Nerelerde Yerleşmişiz?, Türkiye Bir Tarım Memleketi Olarak Gelişiyor, Ticaret Hayatımız, İlerlemede Yayının ve Haberleşmenin Rolü, Ulaşım Davamız, Dünkü ve Bugünkü Türk Denizciliği” şeklinde sıralandığı dikkati çekmektedir. Bu ünitelerde de tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi ve alan eğitimi esas alınarak başlıkların yapılandırıldığı söylenebilir.

“Sosyal Bilgilerin Özel Öğretimi” konusunda alan eğitimine yönelik bilgilendirmeler yapılması istenmiştir. “Turizm ve Türkiye” bahsinde çevredeki görülmeye değer yerler, eski eserler, ülkemizde turizm, doğayı ve eski eserleri koruma ile Dünya’da turizm konuları ele alınmıştır. “Tabiat ve İnsan” başlığında tabiatın ve insanların yeryüzüne dağılışları, mesken tipleri, giyimleri ve ekonomik faaliyetleri üzerine tesiri, doğa insan etkileşimi, bugünün uygarlıkta geri kalmış insan toplulukları ve geriliklerinin nedenleri gibi konular üzerinde durulmuştur.

“Yurdumuzda Nasıl ve Nerelerde Yerleşmişiz?” konusunda yerleşmede coğrafi şartların rolü, köyler ve şehirler, Türkiye’de köylerin ve şehirlerin dağılışı, yerleşme merkezlerinde tarihi gelişmeler, eski değerlerini kaybeden yerleşme merkezleri vurgulanmıştır. “Türkiye Bir Tarım Memleketi Olarak Gelişiyor” bahsinde ülkemizde tarım ele alınırken, “Ticaret Hayatımız” konusunda çevremizin pazar ve panayırılarıyla ticaret merkezleri, büyük ticaret şehirlerimiz, ithalat ve ihracatımız, ülkemizin diğer ülkelerle ticareti, Dünya’nın büyük ticaret şehirleri, büyük limanları, borsalar, ticaret merkezlerinin gelişmesindeki etmenler ile Osmanlı Devri’nde ticaret ve kapitülasyonlara değinilmiştir.

“İlerlemede Yayının ve Haberleşmenin Rolü” bahsinde matbaa ve yayın hayatı, gazetecilik, propaganda ve önemi, tarih boyunca haberleşme ve posta işleri, uluslararası posta birliği, telgraf, deniz altı kabloları, telefon, telsiz telgraf, radyo ve televizyon konularının öğretilmesi istenmiştir. “Ulaşım Davamız, Dünkü ve Bugünkü Türk Denizciliği” konusunda ilk denizcilerimiz ve deniz kahramanlarımız. Kabotaj hakkı, şimdiki denizciliğimiz, limanlarımız, Dünya deniz yolları, demiryollarımız ve havacılıkta gelişmelerin işlenmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

1953 SBDÖP'nin Öğrenme ve Öğretme Sürecine İlişkin Bulgular ve Yorum

Programda öğrenme-öğretme süreci ile ilgili olarak sosyal bilgiler dersliği ve kullanılması önerilen araç-gereçler ele alınmıştır. Buna ilişkin veriler aşağıdaki tablolarda sunulmuştur:

Tablo 22. Sosyal Bilgiler Dersliğine (Derşanesi) İhtiyaç Duyulma Nedeni⁵⁵

Nedenler	f
Araç-Gereçlerin Niteliği	1
Öğretmenin Hazırlık Yapması İhtiyacı	1
Sosyal Bilgilerin Doğası	1
Toplam	3

Tablo 22'den anlaşılacağı üzere sosyal bilgiler dersi için bir dersliğe ihtiyaç duyulmasının nedenlerini üç başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan ilki, kullanılacak araç-gereçlerin niteliğidir. Örneğin; “coğrafya, tarih ve yurttaşlık bilgilerinin kullandığı çeşitli vasıtaların bir kısmı sabit yahut taşınması güç yahut da kolay yıpranabilecek eşyadır. Epidiyaskop, diyapozotif camlarla model, maket, taş, bitki, harita koleksiyonları bu cümledendir”. Ayrıca öğretmenin hazırlık yapması için böyle bir derşane elverişli olacaktır. Bu durum şöyle açıklanmıştır: “Diğer taraftan öğretmenin dersten önce öğrencilerini çalıştırmak için alacağı birtakım tertibat vardır ki (grafik

⁵⁵ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 147.

çalışmaları, çeşitli bilgi kaynakları üzerinde yapılacak incelemeler...) oldukça uzun bir hazırlık ister ve bu hazırlıklar ancak özel bir dersanede yapılabilir". Bununla birlikte sosyal bilgiler dersinin karakteri ve ihtiyacı sosyal bilgiler dersliğini gerekli kılan sebep olarak gösterilmiştir. "Çünkü sosyal bilgiler dersleri, sırasına göre bazı atölye çalışmalarını gerektirmekte, bu dersanenin vakit vakit sergi yeri ve müze olarak da kullanılması icap etmektedir".

Tablo 23. Sosyal Bilgiler Dersliğinin Nitelikleri⁵⁶

Nitelikler	f
Diğer Malzemeler	1
Öğrenci Sıraları	1
Öğretmen Bölmesi	1
Toplam	3

Programda sosyal bilgiler dersliğinin niteliklerinin neler olması gerektiği de açıklanmıştır. Buna göre üç başlık ön plana çıkmaktadır. Bunlardan öğrenci sıraları ve öğretmen bölmesi ile derslikte bulunacak diğer malzemelerdir. Diğer malzemeler olarak belirttiğimiz başlıkla ilgili olarak programda şu ifadeler yer almaktadır:

"Dersanenin duvarlarında harita asmaya mahsus tertibat, duvar kenarlarında, üstü ve etrafı camdan, malzeme teşhir masaları veya camekânları bulunmalıdır. Ayrıca çamur, kum, mukavva gibi malzeme ile çalışmaya mahsus masa, tekne ve musluklar bulundurulması uygun olur. Bunlardan başka okul bahçesinin münasip bir yerinde öğrencilerin grup halinde çalışarak kabartma haritalar yapmasına elverişli ve kumu sık sık elenip değiştirilecek bir kum havuzu da yapılmalıdır. Kara tahtalar hem yukarı aşağı müteharrik, hem de bir mihver üzerinde hareket edebilen ve iki yüzünden istifade mümkün olan nevilerden olmalıdır. Bunlardan başka Türkiye'nin ve kıtaların sınırlarını ihtiva eder ve maksada göre kullanılabilir karatahta veya muşamba perdeler de tavsiyeye değer. Duvarlar tavana kadar, her yerinde levha asılabilecek şekilde yapılmalı; pencerelerinde süratle karartmayı mümkün kılacak perde tertibatı mevcut olmalıdır".

⁵⁶ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 147-148.

Tablo 24. Sosyal Bilgiler Dersliğinde Bulunması Önerilen Araç-Gereçler⁵⁷

Araç-Gereç No	Araç-Gereç Adı
1.	Arazi Ölçme Vasıtaları
2.	Meteoroloji Aletleri
3.	Haritalar
4.	Kıta ve Başlıca Memleket Haritalarının Ana Çizgilerini Gösterir Kauçuktan Yapılmış Basma Kalıpları
5.	Yerküreler
6.	Resim ve Kartpostal Koleksiyonları
7.	Diyapozitifler
8.	Filim ve Sabit Filimler
9.	Koleksiyonlar
10.	Üç ve İki Boyutlu, Göze Hitabeden Çeşitli Yardımcı Vasıtalar
11.	Atlaslar
12.	Kitaplar
13.	Dergiler
14.	Her Türlü Tarihi Eserlerden Seçilmiş Karakteristik Mulajlar
15.	Doküman Dosyaları
16.	Güneş Saati

Sosyal Bilgiler dersliğinde bulunması önerilen araçlar, tablo 24'te görüldüğü şekliyle sıralanmıştır. Bununla birlikte “en iyi öğretim malzemesinin, öğretmenin yardımı ile öğrenciler tarafından hazırlanmış basit malzeme olduğu” vurgulanmıştır. Bu tür malzemelerin yapılması için de iş ve resim derslerinden faydalanılacağı ifade edilmiştir. Malzemeler incelendiğinde hem okul dışı öğretimde hem de okul içerisinde kullanılmaya elverişli malzemelerin belirlendiği görülmektedir. Örneğin; ölçme vasıtalarının dershane dışında yapılacak uygulamalarda kullanılacağı belirtilmiştir. Ayrıca her bir malzemenin nerelerde kullanılacağına yönelik bilgi de programın ilgili bölümünde verilmiştir.

⁵⁷ Bu tablo altındaki alıntılar için bkz. *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, s. 148-149.

Tartışma ve Sonuç

Türkiye’de 1950’li yıllar birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da önemli kırılmaları beraberinde getirmiştir. Bunlardan birisini çalışmanın konusu ile ilişkili olan öğretmen okulları oluşturmaktadır. Köy enstitüleri ile öğretmen okulları birleştirilince bu okulların müfredatı da güncellenmiştir. Bu bağlamda sosyal bilgiler, müfredata yerleştirilen yeni bir ders olarak dikkat çekmektedir. Hazırlanan müfredata göre öğretmen okullarının ilk üç sınıfında (birinci devre) sosyal bilgiler dersi yer alırken, sonraki üç sınıfta ise (ikinci devre) sosyal bilgiler yerine tarih ve coğrafyaya ayrı dersler olarak yer verilmiştir. Birinci devrede tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin birleştirilmiş hali şeklinde müfredata yerleştirilen sosyal bilgiler dersinde amaç konular arasında bütünlüğü sağlayarak öğrenmeyi nitelikli hale getirmektir. Nitekim toplu öğretimin amaçlarından birisi öğrenciye kazandırılmak istenen bilgi ve becerileri dağınıklıktan kurtarmaktır.⁵⁸ Özellikle sadece belli derslerde konular arasında bağlantı kurulmadan kitaba dayalı bir eğitimin gerçek hayattaki karşılığının olmadığı görülmüştür. Gerçek hayatta gerekli olacak bilgi ve becerilerin öğretiminde toplu öğretim sisteminin etkinliği literatürde de üzerinde durulan hususlardandır.⁵⁹

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın yapısal özellikleri dikkate alındığında çok disiplinli ve disiplinlerarası olması ön plana çıkmaktadır. Bu anlamda da öğretmenlere dersin uygulanma şekli konusunda tavsiyelerde bulunulmuştur. Daha sonraki yıllarda Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) tarafından yapılan sosyal bilgiler tanımından da dersin çok disiplinli ve disiplinlerarası bir alan olduğu vurgulanmıştır.⁶⁰ Bu doğrultudaki tanımlardan birisini Doğanay yapmıştır. Ona göre bu ders “sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle

⁵⁸ Kaya, a.g.e., s. 11.

⁵⁹ Bu konuda bkz. A. Fuat Baymur, *Toplu Tedris Nazariyat ve Tatbikatı*, Ankara 1932, s. 14-19; Muhsin Hesapçioğlu, *Öğretim ilke ve yöntemleri: Eğitim programları ve öğretim*. (7. Baskı). Ankara 2011, s. 187; Gülsüm Yıldırım, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Düünden Bugüne Toplu Öğretim Anlayışı”, *Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi*, 3/2 (2019), s. 62.

⁶⁰ NCSS, *Curriculum Standards for Social Studies: Expectations of Excellence*, Washington DC, 1994, s. 3.

etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alan...bir çalışma alanıdır".⁶¹

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda amaçlar analiz edildiğinde yurttaşlık bilgisi dersi ile söz konusu amaçların daha fazla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu durum sosyal bilgiler dersinin vatandaş yetiştirmedeki rolüne işaret etmektedir. Öyle ki bu dersin anavatanı olarak görülen ABD'de de iyi vatandaş yetiştirme amacıyla araçsallaştırıldığı bilinmektedir. ABD, Avustralya ve Kanada gibi birçok ülkede sosyal bilgiler dersinin aynı amaçla müfredata dâhil edildiği ifade edilmiştir.⁶² Türkiye'de de sosyal bilgiler dersi öğretim programları incelendiğinde iyi vatandaş yetiştirmenin bu dersin başlıca hedefleri arasında olduğu görülmektedir.⁶³ 1953 Sosyal bilgiler öğretim programındaki amaçlar açıklanırken tarihle ilgili 11, coğrafya ile ilgili 7 ve yurttaşlık bilgisi ile ilgili ise 5 farklı konu ön plana çıkmıştır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın açıklamalar bölümünün analizinde çeşitli konuların üzerinde durulmuştur. Bunların başında araç-gereç kullanımı ön plana çıkmaktadır. Programın açıklamalar bölümünde öğretmenlerin bu derste öğrenmeyi kalıcı hale getirecek materyalleri kullanmaları özellikle tavsiye edilmiştir. Bununla birlikte öğrenci merkezli eğitim, okul dışı öğrenme gibi konulara yapılan vurgu da dikkat çekicidir. Bu anlamda programın açıklamalar bölümündeki söz konusu vurgular, bu dersin öğretiminde çağdaş yaklaşımların takip edildiğini göstermektedir. Aynı zamanda ders araç gereçlerini kullanma ve okul dışı öğrenmenin bu dersin öğretiminde kilit rol oynadıkları düşünülmüştür. Özellikle okul dışı öğrenmenin sosyal bilgiler dersinin öğretimindeki önemi sonraki yıllarda yapılan araştırmalar da vurgulanmıştır. Örneğin, Şimşek ve Kaymakçı'ya göre, hayatın ve toplumun içerisinde olması gereken sosyal bilgilerin sınıflara hapsedilmesi bu dersin öğretiminde ciddi problemleri beraberinde

⁶¹ Ahmet Doğanay, Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 15-46). Ankara 2002, s. 16.

⁶² Cemil Öztürk ve Tuğba Kafadar, "2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi", *Trakya Eğitim Dergisi*, 10/1 (2020), s. 114.

⁶³ Mehmet Akpınar ve Selahattin Kaymakçı, "Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20/2 (2012), s. 622.

getirmektedir.⁶⁴ Eğitimde materyal kullanımının öğretimi daha anlamlı ve kalıcı hale getirdiği ise bir gerçektir.⁶⁵

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın içerik analiz edildiğinde konuların tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi ekseninde yazıldığı görülmektedir. Ancak ilave olarak verilen konular programda yeni bir yaklaşımın ürünüdür. Bu konuların ayırt edici yanı birleştirilmiş konular olarak düşünülmüş olması ve öğretmenlere konuların öğretiminde tanınmış olan esnekliktir. Burada programın temel sacayaklarından birisini oluşturan çok disiplinli ve disiplinlerarası olması ön plana çıkarılmıştır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın dikkat çeken hususlardan birisi de bu dersin öğretimini nitelikli kılacak bir sosyal bilgiler dershanesine yer verilmesidir. Bu dershanede okul içi ve okul dışı öğrenme ortamlarında öğretim için gerekli ders araç gereçlerinin olacağı belirtilmiştir. Sosyal bilgiler öğretimine özgü bir dersane/dersliğin dersin amcalarına ulaşmada etkin rol oynayacağı aşîkârdır. Nitekim bu konuda son yıllarda yapılmış olan araştırmalar da bu gerçeğe işaret etmektedir.⁶⁶

Kaynakça

Akdoğan, Esra Mindivanli, *Köy Enstitülerinde Eğitim Anlayışı ve Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi Öğretimi*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 2016.

⁶⁴ Ahmet Şimşek ve Selahattin Kaymakcı, Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amacı Ve Kapsamı, A. Şimşek ve S. Kaymakcı (Ed.), *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 1-13), Ankara 2015, s. 6-7.

⁶⁵ Ali Meydan ve Hakan Akdağ, Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, B. Tay ve A. Öcal (Edt.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 153-192). Ankara 2015, s. 154.

⁶⁶ Erdoğan Kaya, "Sosyal Bilgiler Öğretiminde "Sosyal Bilgiler Dersliğı" Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12/2 (2012), s. 999-1021; Ünal İbret, Mehmet Bayraktar ve Hüseyin Kocaman, "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Branş Dersliğı Uygulamasına İlişkin Görüşleri", *Journal of Educational and Instructional Studies in the World*, 1/1 (2011), s. 124-132.

Akpınar, Mehmet ve Kaymakçı, Selahattin, “Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20/2 (2012), s. 605-626.

Ata, Bahri, “Yeni Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının 2005 Sosyal Bilgiler Dersi (6, 7. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından Değerlendirilmesi”, I. Uluslararası Katılımlı Bilim Çalıştayında sunulan bildiri, Çanakkale 2007.

Baymur, A. Fuat, *Toplu Tedris Nazariyat ve Tatbikatı*, Ankara 1932.

Bogdan, Robert C. ve Biklen, Sari Knopp, *Qualitative Research for Education*, Boston 2007.

Bozkaya, Hasan, “1953 Tarihli Köy Enstitüleri ve Öğretmen Okulları Programında Sosyal Bilgiler”, *Ekev Akademi Dergisi*, 88 (2021), s. 179-198.

Çatak, Muzaffer, “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitim Programlarının İncelenmesi”, *EKEV Akademi Dergisi*, 62 (2015), s. 69-94.

Çelik, Hülya ve Şenel, Taha “Tarihî Süreçte Sosyal Bilgiler: Amerika Birleşik Devletleri Örneği”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7/Özel Sayı: Dr. Mahmut Kırkpınar’a Armağan (2022): s. 1384-1414.

Çetin, Kenan, “Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgilerin Tarihsel Süreci”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2/1-2 (2010), s. 163-185.

Çiydem, Erol ve Kaymakçı, Selahattin, “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Dersinin Yönelimi Üzerine Bir Değerlendirme”, *İnsan ve İnsan*, 8/27 (2021), s. 179-207.

Çiydem, Erol, Sosyal Bilgiler ve Toplumsal Değişim, B. Ü. İbret ve S. Kaymakçı (Ed.), *Sosyal Bilgiler ve Toplum* içinde (s. 95-120), Ankara, 2019.

Dinç, Erkan ve Doğan, Yasin, “İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Uygulanması Hakkında Öğretmen Görüşleri”, *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1/1 (2010), s. 17-49.

Doğanay, Ahmet, Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 15-46). Ankara 2002.

Fraenkel, Jack R.; Wallen, Norman E. ve Hyun, Helen H., *How to Design and Evaluate Research in Education*, Boston 2009.

Hertzberg, Hazel Whitman, *Social Studies Reform: 1880-1980*, Boulder, 1981.

Hesapçioğlu, Muhsin, *Öğretim İlke ve Yöntemleri: Eğitim Programları ve Öğretim*. (7. Baskı). Ankara 2011.

İbret, Ünal ve Avcı, Emine Karasu, “Toplumsal Kimliğin Oluşumunda Sosyal Bilgiler Dersinin Rolünün İncelenmesi: Sosyal Bilgiler Öğretim Programları (1968, 1998, 2005)”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29 (2018), s. 336-376.

İbret, Ünal; Bayraktar, Mehmet ve Kocaman, Hüseyin, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Branş Dersliği Uygulamasına İlişkin Görüşleri”, *Journal of Educational and Instructional Studies in the World*, 1/1 (2011), s. 124-132.

İlk Mekteplerin Müfredat Programı, İstanbul, 1926.

Kan, Çiğdem, “A.B.D ve Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30/2 (2010), s. 663-672.

Kaya, Erdoğan, “Sosyal Bilgiler Öğretiminde “Sosyal Bilgiler Dersliği” Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12/2 (2012), s. 999-1021.

Kaya, Erdoğan, *Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi Derslerinin Temeli: Toplu Öğretim Sistemi*, (2. Baskı), Ankara 2020.

Kaymakcı, Selahattin, “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarının İçerik Değerlendirmesi”, *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 2/1 (2012), s. 45-61.

Kaymakcı, Selahattin, “Understanding Changes about 1998 and 2005 Turkish Social Studies Curricula in The Light of Teachers’ Perceptions”, *Education and Science*, 40/181 (2015), s. 293-309.

Meydan, Ali ve Akdağ, Hakan, Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı, B. Tay ve A. Öcal (Edt.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 153-192), Ankara 2015.

Miles, Matthew B. ve Huberman, A. Michael, *Nitel Veri Analizi*, (S. Akbaba Altun ve A. Ersoy, Çev. Ed.), Ankara 2015.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *Beşinci Millî Eğitim Şûrası (5-14 Şubat 1953)*, İstanbul 1991, s. 351.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı*, Ankara 1953.

NCSS, *Curriculum Standards for Social Studies: Expectations of Excellence*, Washington DC, 1994.

Öztürk, Cemil ve Kafadar, Tuğba, “2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi”, *Trakya Eğitim Dergisi*, 10/1 (2020), s. 112-126.

Öztürk, Cemil, Sosyal bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış, C. Öztürk (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (ss. 1-32). Ankara 2012.

Sağdıç, Mustafa, “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminde Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımının Tarihsel Gelişimi”, *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 8/2 (2019), s. 390-403.

Savage, Tom V. ve Armstrong, David G., *Effective Teaching in Elementary Social Studies, Fourth Edition*, New Jersey, 2000.

Semenderoğlu, Adnan ve Gülersoy, Ali Ekber, “Eski ve Yeni 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2005), s. 141-152.

Şimşek, Ahmet ve Kaymakçı, Selahattin, Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amacı Ve Kapsamı, A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.), *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 1-13), Ankara 2015.

Tarman, Bülent; Ergür, Şeyma ve Eryıldız, Filiz, "Yenilenen Sosyal Bilgiler Programına Dair Bir Değerlendirme", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/1 (2012), s. 103-135.

Taş, Halil, "2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi", *İlköğretim Online*, 17/2 (2018), s. 697-716.

Yalçın, Ali ve Akhan, Nadire Emel, "Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programlarının Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımlarına Göre İncelenmesi", *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 12/3 (2019), s. 842-873.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, 2008.

Yıldırım, Gülsüm, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Dünden Bugüne Toplu Öğretim Anlayışı", *Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi*, 3/2 (2019), s. 60-69.

Extended Abstract

In Turkey, important innovations were made in the field of education in the years following the proclamation of the Republic. At the beginning of these, of course, are the changes made in the curriculum/curriculum. Especially in the first stage of education, it is seen that new lessons are included in the weekly lesson schedules with a new approach. In this sense, the first notable action is the inclusion of the life studies course in the primary school curriculum under the collective education approach. However, in the primary school program prepared in 1926, the name of the "malumat-ı vataniye" course was changed to "citizenship". The civics lesson, which is important in terms of the historical development of the social studies lesson in Turkey, was included in the curriculum in primary schools with the aim of raising good citizens.

One of the factors behind the inclusion of the social studies course in the curriculum in Turkey is the collective education system, which has been on the agenda since 1926. The collective teaching system has been the subject of research by various researchers. In this sense, the "life studies" course was first included in the curriculum in 1926 by adopting the aforementioned approach.

In Turkey, the 1950s brought along important breaks in the field of education as well as in many other fields. One of them is the teacher schools, which are related to the subject of the study. When village institutes and teacher schools were combined, the curriculum of these schools was also updated. In the 5th National Education Council convened in 1953, important discussions were held regarding the teaching of the social studies course. Finally, in the teacher schools and village institutes program, which was prepared in the same year, the social studies course was included in the curriculum. In the prepared curriculum, it is seen that the social studies course is taught in the first three classes (first semester) of teacher schools. In the second semester, history and geography, which are among the disciplines that make up this course, took place as separate courses. In this context,

social studies draws attention as a new course placed in the curriculum. The aim of social studies, which is placed in the curriculum as a combined version of history, geography and civics lessons, is to make learning qualified by providing integrity between subjects. As a matter of fact, one of the aims of collective education is to save the knowledge and skills that are desired to be acquired by the student from clutter. It has been seen that there is no real-life equivalent of a book-based education, especially in certain courses, without establishing a connection between the subjects. The effectiveness of the collective education system in teaching the knowledge and skills that will be required in real life is one of the issues emphasized in the literature. This study aims to analyze and evaluate the Social Studies Curriculum in the Teacher's Schools and Village Institutes Program prepared in 1953 in Turkey. In the study, the document analysis method was used in the analysis of the data. The aims of the 1953 Social Studies Curriculum and the comprehensive analysis of the program itself will give researchers important clues about the change and transformation in the field of education periodically. In addition, achieving the goals in the social studies course in primary schools depends on the quality of the teachers trained in this field. As a matter of fact, for the first time in 1953, a step was taken to train teachers in the field of social studies. The teachers thus trained probably played a key role in the teaching of the course in the following years. Therefore, the analysis of the 1953 SBDÖP will guide the researchers about which dynamics were taken into account while preparing the social studies course curriculum for different education levels in the following years. In this sense, the main purpose of the study is to analyze and evaluate the social studies curriculum in the curriculum of village institutes and teacher schools in 1953. For this purpose, answers to the following questions were sought:

1. What are the reasons for including the social studies course in the curriculum?
2. What are the structural features of 1953 SBDÖP?
3. What are the aims of the 1953 SBDÖP?

4. What are the explanations of the 1953 SBDÖP?
5. Which subjects and units were included in the 1953 SBDÖP?
6. What is the learning-teaching process of 1953 SBDÖP?

The first of the reasons for including the social studies course in the curriculum is the goal of providing quality learning. According to educators who want social studies to be included in the curriculum, broad concepts, generalizations and movements will be better and easier to grasp by students through this course. In addition, it was stated that students can establish a closer relationship between the past and daily life. Thus, it will be possible for students to learn and adopt the subjects with greater interest. In terms of integrity, it was thought that the social studies course would provide a more natural and better integration. The fact that the same subjects were not discussed over and over in separate courses constituted the economic aspect of the program.

One of the structural features of the program is that it is multidisciplinary. Since the connection between the subjects has never meant to eliminate the separate existence of history, geography and civics lessons, history, geography and civics subjects are included separately in the program. However, while listing the subjects of these courses, the close relationship between the three courses in question was taken into account as much as possible, and the topics that could be combined with each other and that would support and complement each other were discussed closely and side by side.

Another feature of the program is that it is interdisciplinary. In the program, some combined topics that cover the subjects of history, geography and civics as a whole are included. It has also been stated that one of the courses may outweigh the others, depending on the nature of the subject, in the treatment of these combined subjects. In addition, the emphasis in the explanation part of the program is that the integrity of the social studies course will be preserved and its relevance to other course studies outside this group should always be

taken into account. When the objectives in the Social Studies Curriculum were analyzed, it was determined that the civics lesson and the mentioned objectives were more related. This situation points to the role of social studies course in raising citizens.

In the program, a total of 22 special objectives were included for history, geography and civics lessons, along with 9 special objectives. Considering the general objectives of the program, 6 of them are civics; 1 is geography; 1 was associated with all three courses and 1 was associated with history and civics. There are 10 special aims in the program in terms of history. As a result of their analysis, 9 different topics in the table emerged. 7 different topics have been determined for special purposes in terms of geography. In terms of civics in the program, 5 different topics came to the fore for five different purposes. When the objectives in the Social Studies Curriculum were analyzed, it was determined that the civics lesson and the mentioned objectives were more related. This situation points to the role of social studies course in raising citizens.

There are 4 general explanation items in the program. In addition, 19 items were explained for history-related topics, 13 items for geography-related issues, and 12 items for civics issues. 5 different topics emerged for general explanations in the program. 11 subjects were emphasized in the explanations about history. 7 different topics were emphasized in the explanations related to geography. In the explanations about citizenship knowledge, 8 different subjects were emphasized. As can be understood various subjects were emphasized in the analysis of the explanations section of the Social Studies Curriculum. The first of these is the use of tools and equipment. In the explanations section of the program, it is particularly recommended that teachers use materials that will make learning permanent in this course. In addition, the emphasis on student-centered education and out-of-school learning is also remarkable. In this sense, the emphasis in the explanations section of the program shows that contemporary approaches are followed in the teaching of this course. At the same

time, it was thought that the use of course materials and out-of-school learning played a key role in the teaching of this course.

A different approach has been adopted while presenting the content in the program booklet. Firstly, the content is listed as topics and their scopes according to the circuit level, and secondly, they are handled as additional units and their scopes according to the circuit level. When the content in the Social Studies Curriculum is analyzed, it is seen that the subjects are written in the axis of history, geography and civics. However, the additional topics are the product of a new approach in the program. The distinguishing feature of these subjects is that they are considered as unified subjects and teachers are given flexibility in teaching the subjects. Here, it is emphasized that the program is multidisciplinary and interdisciplinary, which is one of the main pillars of the program.

In the program, the social studies classroom and the tools and materials recommended to be used in relation to the learning-teaching process are discussed. In this sense one of the remarkable points in the Social Studies Curriculum is the inclusion of a social studies classroom that will make the teaching of this course qualified. It has been stated that this private course will have the necessary course materials for teaching in school and out-of-school learning environments. Accordingly, three topics stand out. These are student desks, teacher's compartment and other materials to be found in the classroom.